

Trobada

d'educació social

Núm. 10 Desembre 2016. Desè monogràfic de CEESIB

Vivències d'intervenció socioeducativa

Col·legi d'Educadores i Educadors
Socials de les Illes Balears

C/ Jeroni Pou, 4 - baixos 2a · 07006 Palma
Tel. 971 22 12 84 · Fax. 971 22 12 85
ceesib@ceesib.org · www.ceesib.org

Índex

Presentació 03

Isabel Cortada Marín i Andreu Barnés Serra

Cristóbal 04

Mateu Mas Perelló

El repte de parar-nos a [re]pensar les pràctiques 06

Richi Giménez

Educador@ Social busca empleo: abriéndonos paso en el ámbito de las personas mayores 10

Gema Belchí Romero

Primeras páginas 13

Enrique Pérez Guerra

Només sé que gairebé no sé res 15

Angels Gonyalons

Paliar el Síndrome de Burn Out en centros de protección de menores 18

Margalida Tortell Sastre i Maria Ferreyra González

La familia "Chana"... Educación social en estado puro 22

Alberto Santamarta

Treballar d'Educadora Social, o com la vida et presenta oportunitats constants per aprendre 25

Elena Garau

Llum verda a l'Educació Social 28

Anna Blasco

Intervención socioeducativa con mujeres valientes y prevención de violencia de género 30

Mariló Molina Aragón

Vivències i experiències professionals 35

Vocalia de comunicació CEESIB

Edita:

Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de les Illes Balears

Maquetació i impressió:

Gràfiques Gelabert

Dipòsit legal: **PM 393-2007**

Coordinació:

Vocalia de comunicació, comitè de redacció i secretaria tècnica del CEESIB

El CEESIB ha respectat la llengua, l'estructura, el contingut i les fotografies que han aportat cada un dels autors dels articles rebuts.

Trobada
d'educació social

Presentació

Tenim el plaer de presentar-vos una nova edició de la nostra revista monogràfica “*Trobada d'Educació Social*”, enguany amb el títol “*Vivències d'intervenció socioeducativa*”

Amb aquest exemplar arribam a la desena edició d'aquest espai de *Trobada d'Educació Social* i des del Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de les Illes Balears, valoram que es tracta d'un espai consolidat i que compleix els objectius pels quals es va iniciar ara ja fa 10 anys, posar a disposició dels professionals de l'Educació Social, un mitjà de difusió per fer visibles les nostres intervencions socioeducatives, sistematitzar-les, compartir-les amb altres professionals i així facilitar la reflexió i l'anàlisi de les mateixes, fomentant la motivació per iniciar línies d'investigació, assignatura encara pendent de la nostra professió. Des d'aquí volem agrair a tots i totes els qui heu fet possible la publicació de més de 100 articles i entrevistes realitzats per més de 140 educadors i educadores socials i també d'altres professionals, al llarg d'aquests 10 anys, tant de les Illes Balears com d'altres comunitats autònomes.

En aquest monogràfic, sense deixar de banda la vessant més tècnica, s'ha volgut aprofundir en la part més personal dels i les professionals de l'Educació Social, és a dir, a l'aprenentatge més vivencial adquirit a través de l'experiència professional amb la intervenció a serveis i programes dels diferents àmbits de feina. Ja fa temps que pensam en la importància que té fe el treball personal d'autoconeixement que permeti analitzar els punts forts i febles que tenim com a professionals, per així poder fer una feina de millora personal que es revertirà a la qualitat de les nostres intervencions, sabent que moltes vegades, som l'eina principal d'aquesta feina i que aspectes com vincle, relació, acompanyament, confiança... ens acompanyen en el nostre dia a dia, i que aprendre a canalitzar emocions i sentiments és un repte pendent, però a l'hora imprescindible, per mirar-nos i revisar-nos què ens passa davant situacions laborals que ens generen por, ràbia, frustració, tristesa, decepció, tensió, preocupació, alegria, satisfacció, il·lusió... Per altra banda, també ens serveix per poder ajudar als nostres destinataris a que ells gestionin les seves adequadament, ja que no es pot transmetre als altres allò que un no ha desenvolupat. A més l'autoconeixement ens permet conèixer millor als altres i relacionar-nos amb més humilitat i flexibilitat.

Continuam a un moment molt complicat, es veritat que en aparença hi ha una millora d'alguns aspectes de la professió a les nostres Illes, però encara patim les conseqüències de les retallades que es varen produir a molts de serveis i recursos, i curiosament, es continuen empitjorant les nostres condicions laborals, per això hem de continuar lluitant per recuperar uns mínims, i garantir la qualitat de sempre, i un element fonamental és la importància de la cura personal.

En aquest monogràfic, trobareu diferents articles, tant de la realitat de les nostres Illes com d'altres diferents, experiències des de la pràctica professional, que segur vos seran molt interessants. Agraiem a tots i totes els que heu fet possible una vegada més aquesta edició de la nostra revista amb els vostres articles.

Esperam que vos agradi i us animam a reflexionar i escriure sobre la vostra pràctica professional i posam a la vostra disposició aquest espai per poder compartir les vostres experiències. Esperam poder fer moltes més edicions!

Isabel Cortada Marín, presidenta del CEESIB
Andreu Barnés Serra, vicepresident del CEESIB

Cristóbal

Mateu Mas Perelló, (Manacor, 1977) és Diplomant en Educació Social per la UIB i Postgraduat en Resolució de Conflictes Familiars i Educatius per la UOC. Des de 2003 ha treballat com a educador en diversos àmbits com la joventut, la immigració, l'orientació laboral, la salut mental i la justícia juvenil. Ha col·laborat en diverses jornades i projectes del CEESIB.

Aquesta experiència tingué lloc en el marc d'un projecte d'acompanyament a la inserció sociolaboral adreçat a persones amb malalties mentals a la zona de llevant de Mallorca fa aproximadament vuit anys.

El servei tenia un coordinador i dos Preparadors Laborals (PL), que érem els qui portàvem el pes del projecte. Les nostres tasques tenien principalment dos focus. Per una part, l'avaluació de les necessitats i potencialitats dels usuaris, amb el disseny conjunt d'un itinerari d'inserció laboral i el corresponent acompanyament i seguiment durant tot el procés, fins i tot en el lloc de feina o de formació, mitjançant la metodologia del treball amb suport (TAS). L'altre focus era el dels recursos. Els PL havíem d'explicar i sensibilitzar els diversos recursos formatius i empresarials de la zona perquè facilitessin la incorporació dels usuaris, ja fos amb formació o amb contractació dins l'empresa.

En termes generals, els usuaris del Servei eren persones que tenien acreditada una discapacitat per algun tipus de trastorn mental i que al mateix temps mostraven estabilitat, una correcta adherència terapèutica i ganes de formar-se o de treballar. Era imprescindible ser optimista i centrar-nos en les capacitats i potencialitats de cada persona, per mirar de contrarestar algunes mancances associades a la malaltia o al seu tractament, diferent en cada cas (lentitud, cansament, desconexió, iniciativa zero, hiperactivitat, manca d'empatia, etc.)

La resposta de la majoria d'empresaris a qui presentàvem el Programa era similar. Com? Malalties mentals? Trastorns mentals? Què significa això exactament? La tasca per treure del cap l'associació d'aquests conceptes amb estereotips com el d'en Jack Nicholson a *El Resplandor* era, lamentablement, molt necessària. També s'ha de dir, però, que la majoria d'empresaris acabava entenent que les persones que arribaven al servei de Treball amb Suport (TAS) tenien

una consistència adherència terapèutica i una estabilitat personal avalada per especialistes de la psicologia i la psiquiatria.

El protagonista de la vivència enriquidora fou en Cristóbal, un home d'una cinquantena d'anys provenint d'un poblet de la Meseta. Era alt, calb, amb la pell crostada pel sol i unes ulleres que es col·locava constantment. Era molt actiu, de fet no podia estar quiet, era fibrat i fort, caminava aviat fent llargues passes, parlava pels colzes, li costava prestar atenció i entrar en un pensament reflexiu. Cada quinze dies anava al metge a prendre la medicació pautaada, que l'estabilitzava. Volia fer feina, necessitava ingressos, tenia deutes amb diversos bancs i petites entitats de préstecs. Formar-se? Era massa gran! Confessava que podia treballar de qualsevol cosa. Tenia experiència en el sector de l'agricultura i l'obra. Idiomes? No, però es faria entendre amb la seva exagerada gesticulació i gran voluntat. Assistia a les cites amb bona predisposició i anglesa puntualitat, fet que ens feia pensar que es tractava d'una persona, com a mínim, responsable i amb ganes de fer feina.

Al poblet on residia llavors, i on segurament encara resideix, era víctima de les pors i desconfiances pròpies de les petites viles envers tot allò forà. Poca gent sabia com havia parat allà. Comentaven que un parent llunyà que treballava per la zona li havia dit que per aquí podria trobar alguna cosa. Malvivia en una casa de camp que havia llogat, d'aquestes que necessiten reformes urgents, situada a pocs minuts del poble. El seu caràcter desacomplexat el feia entaular conversa amb qualsevol que gosés creuar-li la mirada, i les seves extravagants idees provocaven que fos motiu de curiositat, xafarderies, *malnoms* i burla ingènua dins el poble.

Com que no tenia cap tipus de vehicle optàrem per intentar cercar feina a les empreses del poble on residia, però quan aquestes coneixien qui era el candidat que els proposàvem ens tractaven de bojos, a nosaltres

L'avaluació de les necessitats i potencialitats dels usuaris

La responsabilitat mostrada en les entrevistes es traduí en implicació i entusiasme en el lloc de treball

també. Amb poques paraules, el consideraven un *loco* salvatge. Però, ha fet res estrany?- demanàvem. Les respostes es limitaven al que ja s'ha explicat, que vivia com un animal en una casa sense aigua, que passejava amunt i avall sense aturar, que segurament tenia un passat fosc i que cada dia el veien que anava al bar ben de matí a prendre una copa de cassalla. A més, les darreres veus asseguraven que amb la petita paga que rebia dels serveis socials s'havia comprat un cavall! Sí, era cert. Estupefactes, ens explicà que era conscient que tenia altres necessitats no cobertes, de vestimenta, d'higiene, d'habitabilitat... però que sempre havia volgut un cavall.

Passava el temps, els mesos, es parlava de crisi econòmica, algunes empreses tancaven, molts de coneguts eren despatxats i les esperances de trobar una feina adaptada a les característiques d'en Cristóbal eren de cada vegada més baixes. Estava realment preparat per treballar? On havíem fallat? Tenia tots els números per convertir-se en un d'aquests expedients estancats, d'aquests que en el millor dels casos sol·licites supervisió d'un especialista o dels que ens aprofitam de la multitud d'aspectes millorables per justificar la inacció.

Un dia, potser era un dimarts i 13, en una de les visites rutinàries a les empreses de la zona, demanàrem a un empresari d'uns vivers quin seria exactament el perfil de treballador que li agradaria trobar. Encara record aquelles paraules.

- Voldria un home feiner, que pogués fer les tasques de fora vila a totes hores, amb força, capaç de fer clots, de trasplantar arbres, d'enfilar-se a les branques i podar-les, de treure herbes, de fer llenya si és necessari, i que no li hagués d'anar tot el dia al darrera, però ja no se'n troben d'aquests!
- Tenim el seu home -li vaig assegurar- Podem venir demà i li presentam? Ens agradaria que el conegués, sense cap compromís.

Els vivers estaven situats a una zona turística, a uns 7 quilòmetres del poblet on vivia en Cristóbal. El primer dia el vaig acompanyar jo, i li vaig dir que en cas de què en l'hipotètic cas de què la cosa funcionàs podríem mirar de llogar alguna habitació a prop del lloc de treball, però ell digué que aconseguiria una bicicleta i que no tendria cap problema en anar i tornar cada dia en bici. L'encaix d'aquell home fou extraordinari. En pocs dies ja li feren un contracte d'un any, amb

les corresponents bonificacions que suposava per l'empresa contractar una persona amb discapacitat. La responsabilitat mostrada en les entrevistes es traduí en implicació i entusiasme en el lloc de treball.

El propietari dels vivers era un home molt vinculat al camp, amb finques i afició pel món equí, de manera que quan sabé que Cristóbal tenia un cavall li oferí una de les seves terres per tenir-lo en bones condicions i passejar-lo. Els dies de fred o mal temps, ell mateix anava a cercar-lo i el portava al lloc de treball.

En pocs mesos, en Cristóbal es traslladà a una casa més habitable i aconseguí un ciclomotor per fer els trajectes per arribar als vivers. Quan realitzàvem algun tipus de seguiment, semblava que molestàvem. En Cristóbal era una persona autònoma, així ens ho deia l'empresari. No feia falta hi tornéssim, per ara. Si tenia algun problema ens ho faria saber.

Passen els anys, i record aquesta vivència amb molta satisfacció. Tothom té el seu lloc, el seu encaix, i moltes vegades la feina de l'educador social consisteix en mobilitzar-se per ajudar a trobar l'encaix de les persones en el complex trencaclosques en què s'han convertit les nostres societats. No sempre funciona, no és fàcil, però la insistència, la intuïció, la seriositat, el tocar amb les nostres mans per a empapar-nos de la realitat social dels usuaris i la fe en les persones són ingredients imprescindibles per poder aconseguir que la nostra feina tenguí algun sentit. ■

El repte de parar-nos a l'impensar les pràctiques

Richi Giménez, Educador social. Professor col·laborador al Grau d'Educació Social de la UOC. Experiència professional en CRAEs (Centres Residencials d'Acció Educativa), CREIs (Centres Residencials d'Educació Intensiva), Centre d'Acolliment, Hospital de Dia o UEC (Unitat d'Escolarització Compartida) entre altres. Actualment treballa en l'àmbit de la salut mental en un Club Social.

Recordant una de les meves primeres experiències com a educador, he rescatat alguns fragments del diari personal d'una experiència en una UEC (Unitat d'Escolarització Compartida), per constatar com en l'actualitat moltes de les reflexions i dubtes que llavors m'interpel·laven, ho segueixen fent.¹

Deligny defensava la idea de què els joves “inadaptats” eren víctimes d'un ordre social injust i que per tal de poder modificar la seva situació, calia facilitar les eines que fessin possible un canvi de context personal i social i que per això era imprescindible oferir propostes que permetessin el sorgiment d'experiències vitals diferents. Tot i la gran diferencia entre els dos contextos, hi ha alguna cosa d'aquella noció d'errància i nomadisme, que caracteritzaven als adolescents *delignians*, que en certa forma també es dona en els de la UEC. En tots dos casos, el carrer sembla ser el seu únic medi “natural” de socialització i les diferents formes d'abandonament són part de la seva història personal.

Un dels primers nois amb qui estableixo relació es el Marko, un noi de Bòsnia, que té una mirada intensíssima, de persona adulta que ha viscut molt. Un tatatge li baixa des de l'orella pel coll fins a perdre's dins de la samarreta. Aquests detalls juntament amb la seva corpulència fan pensar en una persona més gran i no en un “adolescent de UEC”.

Veient la seva dificultat amb les matemàtiques més elementals, m'assec al seu costat per intentar explicar-li com funcionen. Ell sembla agrair-ho perquè posa molta atenció i desconnecta de la resta, del xivarri i els crits que en aquell moment omplen l'aula. Al acabar la classe, s'acosta a mi i allargant-me la mà em dona les gràcies. Un *gest mínim* i a vegades tan difícil, com dedicar-li una atenció personal a algú, una estona d'escolta, pot significar molt per aquell subjecte. Un gest que li atorga un reconeixement i un espai a la

seva singularitat.

Poques setmanes després ell deixarà

de venir al centre sense

acomiarar-se. Un altre noi m'explica que el Marko no es diu així, ni tampoc té 15 anys sinó 21. Mai arribaré a saber quina història personal arrossegava aquest noi, amb edat suficient com per haver patit la guerra al seu país, però els seus ulls diuen que, sigui quina sigui, no és una història agradable.

Poc a poc vaig coneixent a la resta de nois i noies, passant estones en els altres tallers.

Mantinc la idea de què qualsevol moment i lloc és educatiu, no només aquells reglats amb tal finalitat, com aules i tallers. El pati, els passadissos o la sala de jocs són espais que permeten posicionar-se de manera diferent. Els mateixos nois s'hi mouen d'una altra manera i això permet, si s'està prou atent, percebre quina mena de relacions estableixen entre ells, com gestionen els rols de gènere, que els inquieta i que els agrada. Moltes vegades possibilita també intervenir en converses que poden ser molt profitoses i per tant, molt educatives. És el moment idoni per captar gestos o frases al vol que donen molta més informació de qui els llença, que mitja hora d'entrevista al despatx del cap director. Això em porta a reflexionar sobre la diferència entre *espai* i *lloc*. El *físic* i el *simbòlic*. La UEC està concebuda com un espai per a desenvolupar determinades activitats amb finalitats educatives. Però al meu entendre el concepte d'espai està limitat,

Deligny defensava la idea de què els joves “inadaptats” eren víctimes d'un ordre social injust

Qualsevol moment i lloc és educatiu, no només aquells reglats amb tal finalitat.

té un principi i un final, unes normes d'ús definides. En un espai s'entra i es surt, es transita per ell.

Plantejar-lo com a *lloc*, en canvi, permet pensar-lo des d'un significant simbòlic, com a cosa oberta. Un lloc remet més a la idea d'acollida, de permanència, que permet quedar-se i apropiar-se d'allò que allà s'ofereix. Em sembla que una cosa que a aquests adolescents els fa molta falta, és tenir un lloc en la vida, que algú els reconegui i els permeti reconèixer que poden tenir un lloc propi. Es tractaria, *no d'estimar-los, sinó d'ajudar-los, ensenyar-los a viure, no a morir* (Deligny, 1971:174).

Intento mantenir una posició de no intervenció directa si no és en moments de greus conflictes com baralles o agressions. Preferint el silenci a les grans paraules i discursos, fent-los sentir que estic allà al costat, acompanyant-los, disposat per quan em demanin ajuda en alguna cosa o per donar-la quan percebo que la necessiten encara que no la verbalitzin.

Intento tenir presents i portar a la pràctica les paraules de Cordié (2007:140) quan adverteix que en educació no hi ha receptes possibles i que *"(..) uno enseña con lo que es y muy poco con lo que sabe"*. Aquest mostrar-me tal com soc m'ha generat alguns recels i fins i tot

odis declarats, però també m'ha possibilitat establir una relació de confiança, després d'un temps més o menys llarg segons el subjecte amb qui intentava establir-la. Una forma d'acompanyar entesa com una eina educativa que permet explorar la distància justa per establir el vincle (Brignoni, 2012). No anar per davant ni per darrere d'ells.

Un altre dia es proposa una activitat esportiva per al divendres consistent en un partit de futbol contra l'equip d'una altre UEC propera. Un noi crida visiblement enfadat que si els millors jugadors del equip no asseguren que vindran, ell es nega a jugar *"porque a mí no me gusta perder"*. L'argument que pot semblar banal i egoista, resulta d'una lògica aclaparadora quan coneixem l'intens historial de pèrdua del noi. Viu en un CRAE (Centre Residencial d'Acció Educativa) lluny de la ciutat on ha crescut, perquè el seu pare és a la presó des de fa anys, la mare està internada en un centre de desintoxicació i el seu germà petit està tancat en un altre CRAE molt allunyat. Si ho pensem, potser resulta molt comprensible que no vulgui seguir perdent, ni que sigui un senzill partit de futbol. Perquè a vegades

La necessitat de posar-nos en el seu lloc per comprendre'ls

ens costa tant llegir allò simbòlic que s'amaga darrere les paraules?

Una de les educadores en un moment donat em parla de la necessitat de posar-nos en el seu lloc (el dels adolescents) per comprendre'ls i ho diu amb molt de convenciment. El comentari em queda ressonant al cap molta estona perquè no acabo de veure clar que això pugui ser així. En aquest sentit, Norai (2007:45-46) planteja que el repte per l'educador és trobar el seu propi lloc i no pensar que pot ocupar el lloc de l'infant. "Si nos ponemos en su lugar, ¿qué espacio le dejamos a él? y la posición del educador ¿la dejamos vacía?".

Per poder comprendre (dins del possible) la situació concreta de cada subjecte cal donar espai a què sigui ell mateix el que narri la seva pròpia història. Sense escoltar la seva paraula no hi ha intent de comprensió possible, però cal també llegir allò que no verbalitza.

Molts dels adolescents arriben a la UEC amb algun diagnòstic psiquiàtric, una etiqueta que els marca i fins i tot els precedeix. Un cas paradigmàtic en aquest sentit és el de Mateo (15 anys) a qui alguns ja coneixen des del primer dia com "el loco que le clavó unes tijeras a un chaval". El seu expedient explica que té un diagnòstic de TDAH, una possible psicosi i un llarg historial d'entrades i sortides en diferents dispositius psiquiàtrics des dels 4 anys. Davant el rebuig d'altres

educadors a oferir-se com a tutors d'aquest noi al conèixer la seva història, jo vaig demanar de ser-ho. El dia de la arribada de Mateo observo que a l'hora del pati quan tots surten al carrer, ell es queda tot sol en un racó bevent una llauna de beguda energètica. M'hi acosto i li pregunto que és el que pren. M'explica que és el seu esmorzar, que això l'ajuda perquè cada matí li costa molt despertar-se per culpa de la medicació que l'obliguen a prendre. Em recita el nom d'uns quants com si fos un expert en farmacologia i descobriré més endavant que en cert sentit ho és. Comença a parlar i ja no para. M'explica que a l'institut era assetjat i insultat contínuament per altres nois, fins el dia que li van encolar el llibre a la taula i van traspassar el límit de la seva paciència. Agafant unes tisores els hi va clavar al braç de l'agressor. Aquell episodi va significar el seu internament d'urgència en una unitat psiquiàtrica i l'obertura de l'expedient que acabaria amb la seva "expulsió" del centre escolar. Després d'una temporada en un Hospital de Dia, és derivat a la UEC.

Aquesta expressió de sinceritat per part seva, va significar l'inici d'un procés que a la llarga va permetre establir un vincle educatiu molt important. Procés que va ser llarg i molt difícil amb insults i alguna agressió inclosa cap a mi, però també per part seva amb moltes confessions intimes o regals de dibuixos fets per ell. Vaig intentar de donar-li un lloc a la seva

La paraula ocupa el lloc de l'agressió física

singularitat i malgrat que ell va ser el blanc de tots els insults i burles, d'unes quantes agressions i d'un rebuig constant i no dissimulat per part del grup, finalment al cap d'uns mesos, va anar trobant el seu lloc, sense renunciar a ser com és. Ell ha seguit construint el seu espai i defensant la seva manera de ser. Ara té el seu lloc, és tingut en compte pel grup i és capaç de respondre a un insult amb un altre insult, sense enfadar-se. La paraula ocupa el lloc de l'agressió física, tot un avanç. Un dia davant de tot el grup diu: "yo no estoy loco, soy divergente". Una manera de situar-se a sí mateix en un lloc diferent, allunyat del *sociototalitarisme de la normalitat* (Leo, 2010) i potser assumint la seva diferència no com un dèficit sinó com un potencial a explorar. Respectar aquest posicionament subjectiu i donar-li el seu lloc i el seu temps, obrirà la possibilitat de què emergeixi el consentiment del subjecte a la proposta educativa que li oferim. Molts pensaments em passen pel cap en relació a aquest procés efectuat pel Mateo. El treball en contextos educatius com aquest, amb pocs recursos i amb subjectes amb fortes dificultats, té el gran perill de fer que l'esforç educatiu es dirigeixi a aquells nois i noies que presenten unes relatives garanties de què el treball donarà uns resultats mesurables. Això evidentment suposa apartar a la resta, donar per fet que amb ells *no hi ha res a fer*. Es a dir, un pervers exercici d'exclusió dels més marginats entre els marginats, que sembla ignorar que precisament els que tenen més dificultats són els qui necessitaran una atenció més acurada i en conseqüència més esforç per part del professional de l'educació.

Finalment el meu trajecte professional agafa altres camins i arriba el dia en què he d'acomiar-me del centre. No puc evitar pensar en el que estic a punt de deixar enrere, una experiència vital important que, sense dubte, m'ha deixat marca. Penso en els nois i les noies amb els que he conviscut durant aquest temps. Penso en el futur incert, el seu, però també el meu. Seran (serem) capaços de construir un camí propi allunyat del que el determinisme social els vol imposar? Se que molts d'ells tenen grans capacitats, n'estic convençut. La qüestió és si ells tindran la mateixa convicció i la faran valer. Evidentment no hi seré present per comprovar-ho. M'acomio un per un de tots ells, alguns es mostren afectats, altres més o menys indiferents, jo, no hi ha dubte, em situo en el primer grup.

Malgrat ser ple hivern fa un mati assolellat, marxo caminant a soles amb els meus pensaments. Un d'ells, el més recurrent i que m'ha acompanyat al llarg de

tota aquesta experiència fa referència a quina pot ser la funció de l'educador social en un centre com aquest i més genèricament en qualsevol dels contextos en què es pot donar la pràctica educativa. M'interrogo sobre quina mena d'educador(a) social cal ser i quines pràctiques implementar per no acabar convertit en un mer agent de control social, en aquests temps en que l'únic segur és la incertesa d'allò que estar per venir.

Convertir-nos en subjectes actius de canvi

En un temps dominat pel discurs únic, avui el gran desafiament, tal com ens planteja Garcés (2010) "*es darnos el espacio y el tiempo para ponernos a pensar (...) aprender a ser afectado, a transgredir la relación de indiferencia que nos conforma como consumidores-espectadores de lo real*". Acceptar aquest desafiament per ser un educador contemporani que "*percep la foscor del seu temps com una cosa que li concerneix i no para d'interpel·lar-lo*" (Agamben, 2008:13-14). En definitiva, fugir del parany de ser espectadors acceptant que *això és el que hi ha* o bé interpel·lar-nos i convertir-nos en subjectes actius de canvi. Situar-nos en un o altre lloc d'aquesta dicotomia pot marcar la diferència entre l'educador i el controlador social. ■

Bibliografia:

AGAMBEN, G. (2008) *Què vol dir ser contemporani?* Barcelona: Arcadia.

BRIGNONI, S (2012) *Pensar las adolescencias*. Barcelona: UOC.

CORDIÉ, A. (2007) *Malestar en el docente. La educación confrontada con el psicoanálisis*. Buenos Aires: Nueva Visión.

DELIGNY, F. (1971) *Los vagabundos eficaces*. Barcelona: Estela.

GARCÉS, M. (2010) "Dar que pensar. Sobre la necesidad política de nuevos espacios de aprendizaje". A *Revista Espai en Blanc*, nº 7-8: *El combate del pensamiento*, Barcelona: Bellaterra. [pp.67-79].

LEO, J.M. (2010) "El encuentro con la psicosis, el trabajo del educador". A *L'interrogant*, nº11. Barcelona: Fundació Nou Barris.

Educador@ Social busca empleo: abriéndonos paso en el ámbito de las personas mayores

Gema Belchí Romero, es graduada en educación social por la Universidad de Murcia en 2013 y realizó el Máster de Intervención Educativa en Contextos Sociales, en la especialidad de Calidad de vida en personas adultas y mayores, por la UNED. Realiza el Doctorado de Educación en investigación de Políticas, Prácticas y Evaluación en Contextos Formativos y Socioeducativos. Miembro del Grupo de investigación E050-05 ("Educación, Calidad de Vida y Desarrollo") de la Universidad de Murcia. Educadora social en la Asociación de familiares de Personas enfermas de Alzheimer "Miguel Hernández" de Orihuela. Forma parte de la Junta de Gobierno del CPESRM de Murcia como representante del Área de Envejecimiento Activo. Participa en proyectos de carácter intergeneracional y de desarrollo comunitario, entre ellos el galardonado con el premio Europeo al proyecto ganador del Social Innovation Research prize 2014 SiforAGe.

Planes de Acción, Asambleas Mundiales, Foros, Años Europeos, Declaraciones Internacionales, Conferencias, Congresos Estatales y Libros Blancos y de colorines...

En todos ellos se presentan objetivos a conseguir en el ámbito de las personas mayores, objetivos que son necesarios ante los nuevos desafíos que presenta la sociedad actual, en donde una parte considerable de su población supera los 65 años, existiendo la previsión de que para el año 2050 España sea uno de los países más envejecidos del mundo, (con un 19.5% de población de 65 años y más en el 2014) junto con Japón, Alemania e Italia (INE, 2012).

Sin embargo, a pesar de la gran concienciación existente acerca de la necesidad de conseguir objetivos que versen sobre la mejorar la calidad de vida de nuestros mayores y el favorecimiento del envejecimiento activo, no parecemos ser conscientes de los nuevos retos, necesidades y dificultades que presentan las personas de edad hoy en día. Retos, necesidades y dificultades que demandan nuevos perfiles profesionales que contribuyan verdaderamente a dar respuesta a ello pues, si cambiamos la meta

pero no mejoramos o incluimos nuevos "corredores" ¿Cómo llegar a finalizar la carrera? ¿Cómo obtener la consecución del objetivo?

Y yo me pregunto, ¿Se presenta entonces el/la educador/a social como un profesional idóneo pero aún desconocido y no reconocido?

Un profesional que, por su novedad, no es tenido aún en cuenta, no al menos de la misma manera que a otros profesionales de lo social; pero... ¿La creación de esta joven profesión no vendría a significar también su necesidad en una sociedad que la ha demandado?

Se supone que las cosas se crean, se inventan y/o se originan porque se necesitan, porque existe cierta necesidad de ello... y curiosamente es "el nuevo invento" el que más se "compra" ¿o no ocurre eso con ordenadores, smartphone, iphone y demás artilugios tecnológicos?

Entonces... ¿por qué aún no se es consciente de que el profesional de la Educación Social ha surgido a raíz de las necesidades sociales actuales? ¿Por qué no se "compra"? ¿Por qué se justifica su desuso aludiendo a que hemos sido "los últimos en llegar a la fiesta"? ¿Por qué en una sociedad en la que se apuesta por la novedad, en la que se estima que el último modelo de algo es "lo mejor", no ocurre lo mismo con esta profesión?

La mejora de calidad de vida de nuestros mayores

La transformación de la sociedad, originó este perfil profesional

Si fue la transformación de la sociedad, el surgimiento de nuevas necesidades, retos, desafíos, oportunidades o como quiera que se desee llamarle lo que originó este perfil profesional ¿por qué aún no se le concede lugar alguno y permanece como un *Australopithecus* siendo en realidad un *Homo sapiens*?

¿Por qué somos los últimos en recibir invitación a esa fiesta? eso sí, si es que sobran invitaciones.

¿No deberían las futuras políticas sociales apoyarse y demandar la figura del educador/a social para la consecución de sus tan bonitos y propagados objetivos? Quizá deban fijarse en que las metas que se proponen, los objetivos que persiguen, las soluciones que enuncian, etc. Encajan perfectamente con las competencias de los/as educadores/as sociales. Profesionales tan necesarios como invisibles...

Y es así: salimos con una formación y una ilusión increíble y, por un momento, parece que nos vayamos a comer el mundo, un mundo que nos va a abofetear una y otra vez, que nos va a cerrar miles de puertas, que nos va a decir que no tenemos sitio en ningún lugar y que, finalmente, nos ofrecerá dos caminos: rendirnos y dedicarnos a cualquier otra cosa olvidándonos de los años de esfuerzo y la ilusión con la que nos embarcamos en esta profesión; y otro camino que nos hará más fuertes, nos sumergirá en un aprendizaje continuo y nos obligará a caer nos 19 veces pero a levantarnos 20 para lograr conseguir nuestro sueño, nuestro hueco, nuestro lugar...

Y nos repetiremos una y otra vez aquellas palabras de aquel pensador chino al que llamaban Confucio:

“Cuando el objetivo te parezca difícil, no cambies de objetivo, busca un nuevo camino para llegar a él”.

Algo que nos reportará un atisbo de esperanza para seguir luchando por una profesión que amamos.

Pero mientras tanto, pasarán años de:

BUSCO EMPLEO

Se ofrece educador@ social para trabajar en el ámbito de las personas mayores:

- Capacidad de transmisión, formación, desarrollo y promoción de la cultura mediante metodologías de diversa índole (educativas y de formación, de asesoramiento y orientación, de dinamización social y cultural);
- Capaz de generar redes sociales, contextos, procesos y recursos educativos y sociales;
- Con conocimientos para mediar social, cultural y educativamente; partiendo de la base de conocimientos teóricos y metodológicos sobre la mediación y sus acepciones; y dando a conocer los pasos o herramientas de los procesos en dicha práctica;
- Capacidad para detectar las necesidades educativas de un contexto determinado mediante el conocimiento del mismo y ser competente a la hora de elaborar posibles respuestas educativas a las mismas;
- Ser capaz de diseñar, implementar y evaluar programas y proyectos en cualquier contexto educativo;
- Competente para gestionar, dirigir, coordinar y organizar instituciones y recursos educativo

Y nos preguntaremos... ¿Toda esa labor que somos capaces de hacer no se merece un reconocimiento? ¿O únicamente somos merecedores de “oportunidades” continuas de ofrecer nuestra labor de manera altruista?

Debemos tener presente que lo más importante que tiene la sociedad son las personas, independientemente de la edad que tengan, y que uno de los indicadores de civilización de un grupo y sociedad es el modo en que ésta trata a sus mayores (Pérez Serrano, 2013).

Lo más importante que tiene la sociedad son las personas

La transformación demográfica a la que estamos asistiendo presenta numerosos cambios y nuevos desafíos que deben abordarse para seguir cumpliendo con la Declaración Universal de los Derechos Humanos proclamada por la Asamblea General de las Naciones Unidas en 1948, y que España adoptó pocos años después, en la que se pone de manifiesto que todos los seres humanos son iguales en dignidad y derechos, independientemente de su condición, teniendo el mismo derecho a la vida, la libertad y la seguridad, de igual modo que a los recursos de cada Estado, a la satisfacción de los derechos económicos, sociales y culturales indispensables a su dignidad y al libre desarrollo de su personalidad; a que se asegure la salud, el bienestar, el acceso a servicios sociales y a la educación. El cumplimiento de todos estos derechos, los cuales parece olvidarse, en cierto modo, su existencia en relación con el colectivo de personas de edad, requiere de una participación activa por parte de este grupo poblacional que, además, los visibilice y ponga a su vez de manifiesto la igualdad, independientemente de la edad, constatando también la nueva realidad que presentan las personas de más de 65 años en la actualidad, muy diferente a la de décadas pasadas.

Por eso, si hablamos de personas mayores, de derechos humanos y de calidad de vida no se puede escatimar en profesionales competentes, en equipos profesionales en los que el/la educador@ social sea miembro del mismo, pudiéndose ofrecer una atención integral y de calidad, basada en intervenciones socioeducativas, en lugar de parcheantes, asistencialistas y paternalistas, acciones que de nada valen ante el nuevo perfil de personas mayores, tan heterogéneo, tan activo, tan capaz, tan... ¡vivo!

De este modo, para el cumplimiento de todos los derechos que se consideran inherentes a cualquier ser humano, se demanda un incremento de servicios profesionales y formales de atención que cuente con personal cualificado para atender de manera holística, eficiente y de calidad las necesidades de la población a la que se dirige, en este caso, las personas mayores.

Y ante esta situación, los profesionales de la Educación Social se convierten en un factor muy importante para cumplir con los objetivos mencionados. Un profesional cuya actuación se basa en intervenciones

socioeducativas; y es justamente por el carácter socioeducativo del educador social por lo que se debe demandar que este profesional forme parte de los equipos multidisciplinares que atienden al colectivo de personas de edad.

Por eso, considero que el mundo necesita la Educación Social, necesita a educadores/as sociales que dediquen su tiempo, ilusiones y esfuerzo a los mayores y para ello no sólo es necesaria la formación, sino también vocación. Una vocación que nos lleve a apasionarnos por el colectivo, un colectivo del que poder aprender, que nos permita mejorar tanto a nivel profesional como personal, llegando con ello a ofrecer nuestro mejor servicio, lo mejor de nosotros, y beneficiar con esto a aquellos que nos rodean.

Si hablamos del educador/a social en el ámbito de los mayores no podemos obviar uno de los grandes retos a los que nos enfrentamos: *la urgencia de la puesta en valor de la figura profesional dentro de los equipos interdisciplinares de todos los servicios de atención socioeducativa* (Calvo de Mora, 2014). ■

Referencias bibliográficas:

CALVO DE MORA, M. (2014). La educación social frente al impacto del envejecimiento. *Madurez activa*, 25, 14-15.

Instituto Nacional de Estadística (2012). *Cifras de población y censos demográficos*. Madrid. (Actualizado: 22/11/2013; consultado 11/10/2014). Recuperado de: <http://www.ine.es/prensa/np813.pdf>

Libro Blanco. Título de grado en Pedagogía y Educación Social. Agencia Nacional de la Evaluación de la Calidad y Acreditación (2005). (Consultado 13/05/2016). Recuperado de: http://portal.uned.es/pls/portal/docs/PAGE/UNED_MAIN/LAUNIVERSIDAD/VICERRECTORADOS/ESPACIOEURO/LIBROS%20BLANCOS%20DE%20GRADO/LIBROBLANCO_PEDAGOGIA1_0305.PDF

Naciones Unidas (2002). *Informe de la Segunda Asamblea Mundial sobre el Envejecimiento*. A/CONF.197/9. Nueva York: Naciones Unidas.

PÉREZ SERRANO, G. Y DE JUANAS, A. (Coords.) (2013). *Calidad de vida en personas adultas y mayores*. Madrid: Narcea.

Una vocación que nos lleve a apasionarnos por el colectivo

Primeras páginas

Enrique Pérez Guerra, *Licenciado en Psicología y Pedagogía. Educador social en Justicia de Menores durante más de 30 años. Sensibilizado hacia el maltrato y el abuso infantil. Autor de “Las tardes escondidas”, “Las miradas atrapadas en el espejo” y “A cada lado del tiempo”, sobre el maltrato y el abuso de menores.*

La juventud me confería todavía el don de la incredulidad. Aquel asombro cuando lo real se enlazaba con lo imposible y lo que no debiera ser se rendía ante lo que estaba siendo.

No me olvidaré de ese muchacho. Entonces la mayoría de edad penal daba comienzo con los dieciséis años.

Había permanecido interno en un centro de reforma casi cuatro años.

Con la mayoría de edad penal sería desinternado. Sus cuitas con la justicia de menores iban a quedar zanjadas.

A las doce de la noche el portón de acero se abrió. Un “*Feliz cumpleaños*” y un “*Adiós*” con ecos de “*Hasta nunca*”.

Nadie le estaba esperando ni nadie le acompañó.

He olvidado si la noche era o no de luna, de lo que sí rindo testimonio es de que el camino era largo, flanqueado de intemperies y penumbras. También como la soledad se iba clavando en el alma con el sonido de cada paso.

A no mucho tardar la mayoría de edad penal se elevó a los dieciocho años. Los acababa de cumplir y ya los patios penitenciarios aguardaban su presencia.

Él era distinto. Su habla ininterrumpida y su jovialidad no podían pasar desapercibidas. Con ellas vino a despedirse. Lo hizo porque le trajeron sus pasos. “Menores” había sido... habíamos sido su vida.

Libre ya de la presentación de informe, de valoraciones de última hora y de propuestas de actuación le invité a que se sentara y que con su hablar atropellado me condujese por sus avatares.

Por mucho que yo llevara años haciendo acopio de esa biografía y traduciéndola a palabra escrita, no

Nadie le estaba esperando ni nadie le acompañó

Él paso por mil centros

dejaba de sorprenderme. Él paso por mil centros, la rotura repetida de toda posibilidad de convivencia, las noches en la calle como hilo con el que se hilvana una memoria.

Mi pregunta brotó sola. *“¿De todos esos lugares por los que has pasado (“y en los que no te han querido”, podría haber añadido), en cuál has sido feliz?”*.

Se iluminó su rostro. La respuesta no precisaba reflexión ni rivalizaba con alternativa. Sólo cuatro sílabas bastan para dar asumo al verdadero horror.

Es lo último que hubiese creído y deseado escuchar. *“Es Pinaret”*, el nombre de un centro de reforma.

Contuve el llanto detrás de una sonrisa congelada.

No alcanzaba la adolescencia. Él era parco en expresión, portador de esa seriedad que confiere una tristeza sin maquillaje.

Como sólo cuatro palabras pueden abrir tantos abismos

A través de sus pocas palabras me insistía en la bondad de su madre. Ella sí le quería, ella le estaba esperando, ella era todo.

Ella no se había acercado para visitarle.

Una noche lo acordé con en el insomnio, a la mañana siguiente me concedí autorización y por la tarde lo hice. Le tenía que reunir con su madre.

Los dos en mi coche. Él de guía.

Nos adentramos en lo más enmohecido y ruinoso de la zona antigua. La escalera estrecha y sin luz. Tres o cuatro pisos, los últimos a tientas.

Olores atemporales nos iban envolviendo.

La puerta se abrió y lo que detrás aguardaba a mi vista no tenía fácil encaje en la lógica. Sábanas y sábanas estaban siendo planchadas y dobladas. Muchas mujeres, todas norteafricanas, todas menos ella.

La infancia, aunque sea en el infierno, sigue siendo infancia

“¿Tú que haces aquí?”. Eran palabras de madre y eran cuatro.

Hasta ese momento no había imaginado como sólo cuatro palabras pueden abrir tantos abismos.

Mirada alguna me dirigió, a pesar de mi volumen y de mi aval institucional. Con una mano en el hombro de su hijo invité a abandonar ese lugar.

De la escalera, ahora más oscura y más larga, al coche y del coche al centro.

Él, siempre callado, se aferraba al silencio mientras caminaba.

Yo no supe qué decirle y treinta años después sigo sin saberlo.

La blancura de papel que da abrigo a las primeras líneas inviste a éstas de un realce y una solemnidad que no conocerán sus compañeras que aguardan más abajo.

Por eso y por la sinceridad descarnada de mis maestros (José Antonio, Francisco y Javier) no olvidaré enseñanzas como éstas.

De ellas no se rinde cuenta en los manuales, las jornadas o los protocolos de intervención.

Precisamente por ello no se debiera pasar por alto que las mismas puertas que nos atrapan pueden ser las mismas que sellen nuestro destierro, que la infancia, aunque sea en el infierno, sigue siendo infancia y que la desesperación gira y gira sobre sí misma, cuantas veces haga falta, con tal de dar atisbo a un resquicio de esperanza. ■

Només sé que gairebé no sé res

Angels Gonyalons, s educadora social des de 1998. Va estudiar a la Facultat d'Educació de la Universitat Complutense de Madrid. També és diplomada en Ciències Religioses.

Ha treballat com educadora social a Extremadura, als projectes d'Inserció Socio-educativa del Ministeri d'Educació, a l'ajuntament de Moraleja (Cáceres). Ha exercit també a Càritas Menorca i als ajuntaments de Sant Lluís (desenvolupant el projecte PISE durant dos cursos escolars) i Es Migjorn Gran com educadora Social. Ha passat tres anys a una vivenda tutelada de menors amb diversitat funcional a Mallorca. Aquest any he estat a protecció de menors de Menorca i actualment estic contractada com a tècnica de formació del Consell Insular de Menorca..

Som conscient de ser una estudiant més quan naixien els primers titulats en educació social, amb tot el que això implica, és a dir, quan la nostra professió era una gran desconeguda per a la immensa majoria de la població, i també quan els universitaris (molts d'ells professionals en actiu) estaven motivadíssims per a defensar la titulació a través del quefer quotidià, com ja ho feien abans de crear-se la carrera.

He treballat com a professional de l'educació social a diversos llocs de la geografia espanyola, he atès projectes molt diversos; oci i joventut, acompanyament de grups de dones rurals, joves absentistes i, darrerament, a un habitatge tutelat de menors.

M'he animat a compartir la meva experiència per a exposar els descobriments, dificultats i aprenentatges que he cercat, i trobat, en el camí inesgotable de voler fer la feina el millor possible. Em concentraré en la tasca duta a terme a la llar els darrers tres anys per ser la més complexa per a mi. Tinc ganes de compartir-ho per ser una experiència que m'ha marcat fonament. Pens que podria servir a algú més per a entendre el seu procés personal, o senzillament per alegrar-se de tenir un camí més planer en la seva vida laboral.

El meu recorregut, en aquest trienni, ha estat ple de situacions complexes. He de confessar que l'experiència viscuda m'ha ensenyat que mai hi ha un camí fet en l'educació social. El camí es va creant a mesura que es treballa, motiu pel qual puc entendre

al poeta Antonio Machado quan deia que el camí es fa mentre caminem. Cada jorn de treball és un dia més per a obrir pas, per a llevar la brossa que impedeix avançar, per aplanar els bonyes del desconeixement que ens farien caure i omplir els buits del no saber que fer.

(Perdoneu-me els qui no esteu d'acord amb la meva interpretació del ser de l'educadora social).

I ara anem ja per feines.

Cal començar dient que els PRIMERS DESCOBRIMENTS que vaig fer a l'habitatge tutelat van ser de duresa, tristor i fosca. Record amb certa amargor els primers dies i mesos amb els al·lots i joves, jorns plens d'interrogants, dificultats i pors de tot tipus. Sentia que no sabia res, que la meva trajectòria professional era inútil, que no tenia capacitat ni habilitat per a aquell treball, senzillament estava desbordada d'emocions que no podia canalitzar adequadament perquè no sabia com manejar-les. Vivia en una constant tensió perquè alguns nens i nenes tenien trastorns de conducta i el seu comportament habitual era de violència verbal i física, tant cap als seus companys com de cara als adults que amb ells treballàvem. La seva fúria em feia mal. Jo volia posar pau i no trobava una fórmula màgica per aconseguir-ho. Em sentia ineficaç per no saber què fer ni com, i aquesta sensació em creava malestar, inquietud, abatiment, alhora que dins meu sorgia una força que em deia *cerca alternatives, no t'aturis, no t'estanquis*.

Tinc la sort de ser una persona de voluntat ferma i decisió, que no dubte en demanar i cercar suport per a resoldre els problemes. Empesa per aquesta

**M'ha ensenyat que mai hi ha
un camí fet**

Dins meu sorgia una força que em deia cerca alternatives

força vaig contactar amb tècnics d'altres àrees de l'empresa on treballava. Vaig demanar ajuda, a qui tenia més experiència en aquest àmbit, per a entendre el que estava vivint i adquirir pautes d'actuació per a fer front a les situacions de conflicte quotidianes. He de confessar que **demanar ajuda**, compartir les dificultats, mostrar els punts febles que hom té en el treball... Han estat les eines que més m'han ajudat per a aquesta feina, sovint plena de conflictes.

El segon descobriment significatiu va ser adonar-me de què **treballar en equip** és senzill de dir, però no tant de fer. Sobra dir que no és possible estar en una llar sense un treball en equip, parlem d'un servei de 24 h cada dia de l'any. Les dificultats descobertes són que cada membre de l'equip té unes experiències, unes idees, uns principis d'actuació a defensar perquè li han servit en el seu quefer diari. Vull dir que posar-se d'acord per a dur a terme un projecte educatiu costa bastant perquè implica que tots donem i tots cedim, que cerquem junts un punt a on tots guanyem, però també a on tots hem de fer concessions per a convertir el projecte en un projecte comú.

Acabaré aquesta etapa dient que la tercera gran descoberta va ser la necessitat de **continuitat**. Qui no em coneix, i no sap de quina entitat parlo, pot ser no entendre què vull dir. Doncs per a evitar malentesos exposaré primer que, a l'habitatge on treballava, hi hagué molts canvis de personal en un curt període de temps. Sembla ser un denominador comú que les llars de menors són dinàmiques, és a dir, hi ha bastants moviments d'al·lots i al·lotes, de vegades també d'adults. Immersa en aquest moviment vaig descobrir que la continuïtat és clau per a l'evolució del projecte educatiu. Cada cop que hi havia canvis de monitors i/o educadors els fillets i filletes es desestabilitzaven i es tardaven alguns mesos a recuperar-se. Quan els canvis eren de nens o nenes també hi havia sotsobres que afectaven la convivència i, per tant, també al procés que es volia dur a terme a l'habitatge. La dificultat més gran, per a mi, eren els canvis constants en el personal, ja que són un obstacle perquè els nens i nenes progressin. Considero que el vincle amb els educadors, i resta de personal, és cabdal per a desenvolupar un programa d'atenció personalitzada. A partir del vincle humà és possible posar en marxa un projecte educatiu que evolucioni, que avenci, que ajudi als menors a créixer de forma integral.

Davant les descobertes inicials necessitava DONAR RESPOSTES, no podia restar quieta com una barca enmig de la mar que es deixa endur per les ones. Com

ja he esmentat al principi, la primera actuació que se'm va ocórrer, per a resoldre les dificultats, va ser la de demanar ajuda a altres professionals. Considero que aquesta opció és una bona mesura sempre. Amb el temps he descobert que obrir-se als companys i exposar les dificultats resulta molt beneficiós, ja que, a més del benestar de sentir-se escoltat i comprès, normalment també suposa un acostament entre companys. Per a mi ha estat l'inici de bones amistats, de moments de catarsi i de saber que hom no treballa mai sol sinó que els projectes es veuen recolzats per moltes persones que influeixen en ells de formes molt diverses.

Però no era suficient el suport professional de l'equip tècnic, mancava quelcom important per a seguir endavant, necessitava quelcom que m'ajudés a tenir més força interior per a interactuar amb els nens i nenes, sense por a una agressió. Cercant formes de resoldre aquest entrebanc vaig trobar un gimnàs a on impartien classes de **defensa personal**. Aquesta activitat la vaig dur endavant durant 6 mesos. Em va ser molt útil perquè al llarg d'aquest temps vaig confiar més en mi i vaig aprendre que la defensa personal és la darrera eina que hem d'emprar, en el context educatiu, només quan no hi ha altres opcions disponibles. Per aquest motiu vaig deixar-ho, calia cercar els camins intermedis per a resoldre els conflictes diaris. La por inicial s'havia esvaït, per tant estava preparada per a obrir nous camins.

Treballar en equip és senzill de dir, però no tant de fer

Després d'un any i alguns mesos de feina a l'habitatge seguia tenint DIFICULTATS per fer front al dia a dia. Els conflictes seguien ben presents a la llar i jo mantenía els dubtes sobre com gestionar-los. Sense cercar-

L'experiència és una dutxa de realitat

ho, l'empresa es va fer ressò de les dificultats que havia anat expressant, per a millorar les condicions dels adolescents tutelats, i proposà a tot el personal implicat de fer unes jornades de **formació específica**. A la fi començava a veure una mica més de llum. En aquestes sessions formatives, que es dugueren a terme els dos anys següents, vaig adquirir eines per a treballar amb més fonament i seguretat. Va ser el moment en què vaig conèixer més a fons els recursos disponibles per a tractar i gestionar el conflicte, prenent distància personal de les situacions (quan es podia). Fou l'ocasió de rebre pautes d'actuació per a evitar que cap persona es fes mal, ni petits ni grans.

He de confessar que la formació va tenir un gust agre dolç. M'explicaré. Les sessions em van semblar molt adients, interessants, necessàries. Però trobava que arribaven una mica tard, feia més d'un any que patia per manca d'eines. Penso que aquests coneixements els havia de tenir en les meves mans des dels inicis i m'hauria estalviat dolor, por, ansietat, tristor i indefensió.

Ara queda afegir també que tenir experiència en aquest àmbit abans de rebre la formació és un valor afegit. Algú podrà demanar-se; què vols dir? Bé idò, el que vull dir és que l'experiència és una dutxa de realitat que ajuda a entendre la teoria i fer-la praxi. És la pràctica que la permet discernir si la teoria té aplicacions pràctiques o s'han de qüestionar perquè té punts debils.

Vull tancar aquest apartat exposant que el treball amb menors requereix tenir cura personal, trobar maneres terapèutiques de descarregar emocions i prendre certa distància professional, per a no contaminar-nos amb la violència dels adolescents que atensem. Al meu entendre només si nosaltres estem bé podrem fer una bona feina, i transmetre pau, alegria, harmonia... en el fons serà la manera en què crearem un entorn alternatiu que ajudi als menors a créixer integralment.

Podria acabar aquí aquest text, afegir alguna frase lapidària i tancar, però trobo que, si ho feia d'aquesta manera, no faria justícia a persones que han estat mestres per a mi dia rere dia. Ells i elles són els vertaders protagonistes de la nostra història com a educadors perquè, gràcies a les persones que atensem i a les seves exigències, hem crescut i millorat la nostra feina. Així doncs vull dedicar unes línies als APRENTATGES – RESPOSTES que sovint han sorgit de la convivència quotidiana, senzilla, espontània, amb els menors de la llar.

Quan començava a nadar en aquesta mar moguda dels menors van ser ells qui m'anaven guiant. Ells mateixos, amb el seu llenguatge, sovint limitat, amb la seva manera de fer imperfecte, m'indicaven les pautes per a redreçar situacions. Certament els adolescents de la llar molts pics han estat els meus guies i mestres. Quan veien que un company o companya s'enfadava amb altres moltes vegades intervenien fent entrar en raó al qui s'havia avalotat. I em miraven com dient; *així ho has de fer, has de tenir autoritat*.

I no només açò, puc recordar un sens fi de vegades en què em veia amoïnada amb alguna disputa entre menors i rebre el suport d'algun company més major per a separar-los. Amb ells he après a fer d'educadora, de companya de camí, a construir llar junts, dedicant temps a tot el que calia; tasques de la llar, de l'escola, gaudir del temps lliure, participar en activitats ciutadanes i un llarg etc...

Arribats en aquest punt em surt un profund agraïment per l'experiència viscuda. He dit des del principi que no ha estat gens fàcil fer aquest camí. No he arribat a Ítaca com ja deia Kavafis, només he fet un tros de camí i l'he obert com he pogut.

Un profund agraïment per l'experiència viscuda

Agraeixo als qui m'han acompanyat, adults i menors, tots han tingut un paper rellevant en aquest procés. I en aquest procés he fet un descans, m'he demanat un temps sabàtic per a descansar cos i ànima, per a recuperar-me i, qui sap si més endavant tornaré per a seguir obrint sendes amb altres menors que necessitin acompanyants.

El final de la història que he contat és que no hi ha final. En el procés educatiu i de creixement personal no s'acaba mai. Ja ho va dir sortosament en Michael Ende en titular el seu llibre *La història interminable*. ■

Paliar el Síndrome de Burn Out en centros de protección de menores

Margalida Tortell Sastre, es licenciada en Historia del Arte, por la Universidad de las Islas Baleares, cursó I Certificado de Aptitud Pedagógica (CAP). Además es Técnica Superior en Integración Social y Graduada en Educación Social (UIB). Hace seis años que trabajo en centros de protección de menores. Primero como auxiliar educativa y al poco tiempo como educadora social en un centro de menores privado. Actualmente sigo trabajando en centros de protección de menores públicos como educadora.

María Ferreyra González, diplomada en Trabajo Social por la Universidad de las Islas Baleares y actualmente está cursando el Grado de Enfermería por la misma universidad. A lo que se refiere a mi experiencia laboral, estuvo trabajando durante 6 años en un centro de protección de menores de ámbito privado tanto como auxiliar educativa como educadora social. Actualmente, está trabajando en la Fundación Banco de Alimentos de Mallorca como trabajadora social realizando la supervisión y coordinación de las entidades pertenecientes al Fondo de Ayuda Europea para los más desfavorecidos.

A lo largo de nuestra experiencia laboral conjunta en centros de protección de menores, hemos podido detectar como los profesionales que trabajan en este ámbito, se encuentran con diversas dificultades a la hora de llevar a cabo su tarea profesional. Si no se aprende a gestionar estas dificultades, pueden derivar en problemas graves de salud o afectar a su vida privada.

Es una lástima ver como muchos Educadores/as Sociales, abandonan su puesto de trabajo al ver que no se corresponde con sus expectativas iniciales. En la mayoría de casos, se ven desbordados al carecer de los recursos necesarios para afrontar situaciones extremas. Ante esta realidad aportamos algunas propuestas de mejora que pueden contribuir a paliar el Síndrome de Burn Out en nuestra profesión.

En primer lugar, podemos decir que la formación académica del Educador Social y Educadora Social necesita una actualización, ya que no lo empodera con herramientas suficientes para desarrollar su práctica profesional. A modo de ejemplo, podemos citar uno de los casos más significativos: es cuando el/la Educador/a Social se encuentra en la situación de

realizar una contención física o emocional a un menor. La primera situación es desagradable y provoca estrés al profesional, por ello es importante la existencia de un protocolo que sea realista y se adapte a los recursos existentes en su puesto de trabajo. En relación a la contención emocional cabe decir, que al no trabajar la inteligencia emocional en el Grado Universitario, no se facilitan las herramientas suficientes para una contención emocional eficaz. Teniendo en cuenta, que también puede afectar a la identificación y gestión de emociones propias y las del usuario.

Nos llama la atención que en otros grados universitarios, se aborden de forma teórica y práctica este tipo de situaciones en sus asignaturas. Por ejemplo, en el Grado de Enfermería de la Universidad de las Islas Baleares, en la asignatura de "Enfermería en la

La formación académica del Educador Social y Educadora Social necesita una actualización

Persona Adulta”, se enseña al alumnado como actuar en situaciones de crisis. Por ese motivo pensamos que sería interesante introducir esta materia adaptada a nuestro perfil profesional, puesto que nos facilitaría un mayor control de la situación.

En segundo lugar, cabe destacar la importancia de actualizar el Plan de Estudios, introduciendo nuevas metodologías de trabajo como pueden ser: inteligencia emocional, microexpresiones y lenguaje no verbal, mediación artística, etc. Creemos que es necesario potenciar la práctica en el Plan Formativo del/ de la Educador/a Social, puesto que mejoraría nuestra intervención con los usuarios y nuestra calidad de vida. Cabe destacar que Carles Sedó ya señalaba la necesidad de este cambio dónde indicaba lo siguiente (Sedó, 2001): *“El sistema universitario fomenta más un tipo de formación teórica que otra formación más práctica; tiene más facilidad para impartir docencia una persona con una trayectoria teórica que una con una formación más práctica”*. Aunque no existe una línea de intervención unificada, el conocimiento de varias prácticas de intervención permitiría al profesional mejorar la suya, trataría de adaptarse a la realidad, ajustarse a las necesidades del usuario y sentirse cómodo con esa línea de trabajo.

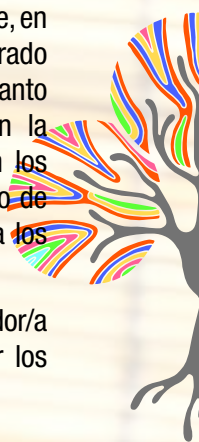
En tercer lugar, sería importante tener en cuenta el autocuidado y autoconocimiento personal. Puesto que si no se realiza, puede repercutir negativamente en nuestro entorno familiar y personal, manifestándose

como Síndrome de Fatiga por compasión o el Síndrome de Burn Out.

Según el estudio realizado 7º Congreso virtual de psiquiatría con el tema *“Secuelas Clínicas y en el autoconcepto del Burn Out en educadores de menores de reforma y profesorado de secundaria”*, indican la importancia de incluir a los/as Educadores/as Sociales como un colectivo proclive al padecimiento del Síndrome de Burn Out, debido a las condiciones estresantes de su puesto de trabajo. Concretamente, en este estudio, hace una comparativa entre profesorado de secundaria y Educadores/as de menores tanto de protección o reforma, haciendo hincapié en la preocupación de que estos profesionales sufran los efectos del Síndrome de Burn Out, debido al peso de la intervención psicopedagógica que tienen hacia los menores (Autores varios, 2006).

El contexto dónde se encuentra un/a Educador/a facilita al desarrollo de dicho síndrome, al tener los siguientes contextos:

Nuevas metodologías de trabajo: inteligencia emocional, microexpresiones y lenguaje no verbal, mediación artística, etc

Enviado 18:31 ✓

Recibido 18:31 ✓✓

Leído 18:31 ✓✓

1. Perfil del usuario.
2. Escaso reconocimiento social sobre el trabajo realizado.
3. Intervenciones complejas.
4. Falta de recursos (humanos, materiales y tiempo para elaborar aquellas gestiones de carácter burocrático)

En el estudio anteriormente mencionado, indican que los Educadores/as presentan unos niveles más elevados de somatización, depresión, ansiedad, ideación paranoide y psicoticismo que los profesionales de la enseñanza.

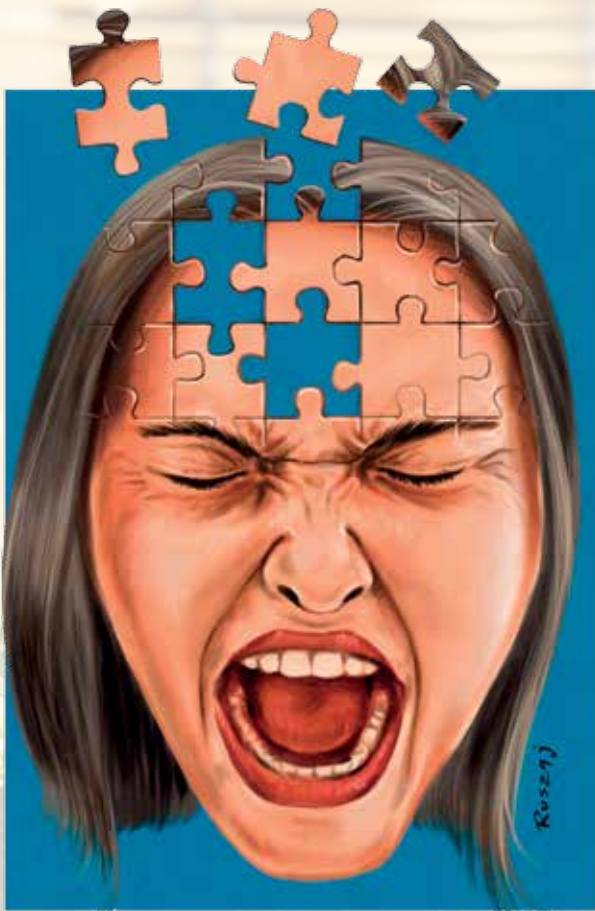
Las nuevas tecnologías, en algunas ocasiones, contribuyen a fomentar el estrés en el trabajador. Un claro ejemplo, lo podemos encontrar en el uso inadecuado

Las nuevas tecnologías pueden fomentar el estrés en el trabajador

de la mensajería instantánea (whatsapp). A lo largo de nuestra experiencia laboral, hemos podido experimentar tanto la repercusión de un mal uso de dicha aplicación, como también el buen uso de éste, mejorando así, nuestra calidad de vida. Siendo conscientes de la importancia que tiene reducir el uso de esta aplicación al ámbito personal y no al profesional. Ya que si se usa dentro del ámbito profesional, se corre el riesgo de que se generen los siguientes puntos de discusión:

1. *Malos entendidos*: al carecer del contexto de la conversación, un comentario bienintencionado pueda ser malinterpretado.
2. *Abuso de la disponibilidad total del trabajador*: con el fin de conseguir una respuesta inmediata, obviando el descanso del profesional, pudiendo posponer esta respuesta hasta la incorporación del trabajador.
3. *Comunicación indebida*: se aprovecha para comunicar decisiones importantes que deberían confrontarse en persona.
4. *Grupos de trabajo*: al tener un puesto de trabajo en el que siempre hay un trabajador de turno, provoca que los grupos de whatsapp estén activos las 24h. Generando así, más estrés al

trabajador en su tiempo libre, haciendo que éste no pueda desconectar de su puesto de trabajo, incluso condicionando su predisposición a la hora de trabajar.

5. *Doble check azul*: viola la privacidad del receptor del mensaje, obligando a dar una respuesta inmediata.

Para finalizar y a modo de conclusión, podemos decir que es importante detectar aquellos aspectos que puedan derivar en situaciones de estrés o Síndrome de Burn Out en los profesionales del ámbito social, así como la elaboración de un Plan Estratégico que permita la creación de medidas preventivas, cómo también estrategias para hacerle frente.

Es importante, que el Síndrome de Burn Out deje de ser un tabú y se empodere al trabajador afectado, desmitificando que aquellos que lo sufren son menos profesionales que los que no lo padecen. Potenciando la empatía y la solidaridad dentro del equipo educativo.

Una de las herramientas que se está utilizando en la actualidad, en el ámbito público, es la cumplimentación por parte del técnico educativo, de un test para determinar si padece o no dicho Síndrome. Así como facilitar la oportunidad de tener una entrevista personal anónima con un profesional cualificado externo a la entidad. Una vez recogidos todos los datos se realiza un feedback con los trabajadores indicando los aspectos de mejora que se compromete a realizar la entidad.

Potenciar la empatía y la solidaridad dentro del equipo educativo

A destacar:

- a) Adaptación del currículum académico del Grado de Educación Social a la realidad de su contexto laboral.
- b) Definir dicho Síndrome como enfermedad laboral, puesto que está vinculado al desempeño de las funciones del Educador Social.
- c) Responsabilizar a la entidad para que proporcione a sus empleados las medidas preventivas oportunas y la protección de posibles riesgos laborales.
- d) Formación continua del Educador adaptada a la prevención de riesgos laborales contextualizados en su lugar de trabajo.
- e) Utilizar la mensajería instantánea (whatsapp) de manera responsable y limitarlo a uso personal, salvo excepciones de urgencia. ■

Bibliografía:

Cómo ayudar y no morir en el intento: Entendiendo el "Burnout" y la Fatiga por Compasión [en línea] <http://mys.matriz.net/mys17/17_5.htm> [25 de Junio de 2016].

Jornada el Síndrome de quemarse en el trabajo en Servicios Sociales [en línea] <<https://www.dival.es/bienestar-social/sites/default/files/sindrome-quemarse-por-el-trabajo-en-servicios-sociales.pdf>> [25 de Junio de 2016].

Secuelas Clínicas y en el autoconcepto del Burn Out en educadores de menores de reforma y profesorado de secundaria [en línea] <http://www.usc.es/export/sites/default/gl/servizos/uforense/descargas/psiquiatria.comx_Secuelas_clinicas_y_en_el_autoconcepto_del_burnout_en_educadores_Farixax_Arce_y_Suxrezx_2006x.pdf> [1 de Julio de 2016].

Sedó, C. (2001). *Treballant com a Educadora o Educador Social*. Barcelona: Edicions Pleniluni.

La familia “Chana”... Educación social en estado puro

Alberto Santamarta, es maestro y educador social. Desde el año 1983 ha trabajado siempre en los Servicios Sociales de la Diputación de León, pero en diferentes servicios: como educador en un Centro de Menores/Orfanato, como educador en un programa de intervención familias y los últimos 23 años como Animador Comunitario/Educador Social en un CEAS (Centro de Acción Social) coordinando y ejecutando programas de drogodependencias, igualdad, desarrollo comunitario y participación ciudadana, inclusión social y promoción de la autonomía. Empezó formando parte de la primera Asociación de Educadores Especializados dada la diversidad de situaciones laborales que existía entonces y actualmente forma parte de la Junta de Gobierno del CEESYL..

La gran particularidad de los Educadores y Educadoras Sociales es que tenemos la posibilidad de trabajar en diferentes espacios, en distintos ámbitos, en variados contextos...tantas son las posibilidades que hay quienes nos etiquetan como los grandes especialistas de lo general sin ser expertos en nada particular. En mi trayectoria profesional de más de treinta años he trabajado con menores, mayores, mujeres, adolescentes; lo he hecho en contextos de consumos problemáticos de drogas, violencia de género, desestructuración familiar, exclusión social por diferentes causas; en ámbitos de participación ciudadana y asociacionismo, proyectos de prevención en drogodependencias, de reducción del daño, de la educación no formal; desde diferentes estructuras: centro de menores, programas de medio abierto y servicios sociales básicos.

Muchas y muy señaladas (en cuanto a la marca que han dejado), podrían ser las experiencias vividas, los aprendizajes experimentados, los momentos emocionalmente desbordantes, en fin... mucha educación social en la mochila y en el camino, y así van pasando los años embarcados en nuestro gran proyecto de consolidación y pleno reconocimiento de la Educación Social, un proyecto que me ha acompañado a lo largo de mi vida laboral, una lucha que pone en contacto a la Educación Social y a los/las Educadores/as Sociales de todo un territorio en sintonía, una historia de empuje y de amor por una profesión.

En este viaje por nuestra profesión, creo notar que nos acompaña a cada uno y a cada una de nosotros/as,

esa frase tan manida y siempre dispuesta, “...no tires la toalla...” Su origen, allá por las lindes del boxeo en el que el entrenador tiraba la toalla al cuadrilátero cuando el púgil no podía seguir, permite entrever que esta expresión tan popular en el mundo hispano, se aplica cuando estamos ante situaciones en las que nos damos por vencidos, abandonamos nuestra lucha y nos rendimos por la dificultad que implica hacer lo que estamos llevando a cabo.

Así, con la toalla en el ring, conocí a una familia compuesta por padre (Benito), madre (Olvido), cinco hijos (Martín, Daniel, Jeremías, Toño y Saúl) y cuatro hijas (Nica, Sole, Puri y Laura). Las condiciones en las que vivieron, las urgencias económicas, las bocas que alimentar... fueron dejando en el olvido otras atenciones tan importantes como “el dinero”, pero que parecían ser menos urgentes. Maestros y maestras de la escuela donde los chicos y chicas estudiaban facilitaron que la mayoría de los menores pudiesen estar en un centro de acogida mientras las condiciones económicas no mejorasen. Era un viaje de ida y vuelta, seguro.

Martín, Daniel, Jere, Nica y Sole regresan al domicilio familiar, transcurridos muchos años, los suficientes para que los padres tengan que aprender a ser padres y los hijos e hijas a ser hijos e hijas, algo que sin los apoyos adecuados parecía una aventura de riesgo,

Mucha educación social en la mochila y en el camino

Sin acompañamiento socioeducativo, la desestructuración familiar es más evidente

de mucho riesgo. Los Servicios Sociales se ponen en marcha dando salida a lo más urgente, a lo más inmediato... una prestación que cubra las necesidades básicas. De nuevo asisto perplejo al olvido, al ninguneo del Educador Social, de nuevo asisto a un parche, a un nuevo parche de la cara asistencialista de los Servicios Sociales. Pasado un tiempo los padres reclaman al resto de hijos e hijas, pero en el caso de Sole y Puri, se niegan a volver al domicilio de sus padres e inician una vida independiente, no exenta de muchísimos altibajos, pero lejos del domicilio que ambas consideraron no adecuado para vivir, no querían ser cómplices como me decían del “festival” que allí había cada día.

En estas condiciones y sin acompañamiento socioeducativo alguno, la desestructuración familiar se hace más evidente cada día. No hay trabajo remunerado, abandono escolar de la mayoría de los hijos/as, el padre con sintomatología mental leve que le lleva a meterse en los contenedores de basura a la búsqueda de lo que sea y a la recogida de colillas que luego fuma, ya que nunca compra tabaco... como él me decía “...faltaría más...” y de esta manera Benito se convierte en una estampa habitual de la ciudad, formando parte del paisaje urbano, normalizando unos y otros semejante escenario.

Jere, Saúl y Laura son consumidores abusivos de alcohol, especialmente Saúl; además Jere y Saúl también consumen cannabis. Laura, como cualquier persona, quiere y necesita dinero pero no puede trabajar en las condiciones en las que se encuentra, como ella dice “no sé de que”, “no sé ná de ná” ...y ejerciendo una prostitución de trastienda va consiguiendo un dinerillo. Nica es diagnosticada como esquizofrénica y se la prescribe una medicación que toma cuando se acuerda, cuando quiere, cuando se lo recuerdan y quiere, porque pueden recordárselo una y otra vez y no querer, etc.

Olvido, sin muchos años a la espalda, pero con una espalda cargada de malos años y desbordada por los acontecimientos, intenta mantener un equilibrio familiar, a todas luces imposible, contando con la colaboración de Toño, el penúltimo de la saga que se convierte en el colchón de los “desbarajustes” familiares, en el contable de la insigne economía familiar, en el organizador de las poquitas tareas domésticas que se hacen día a día y en el enlace con cualquier recurso social o administrativo a pesar de haber abandonado los estudios a los doce años.

Martín y Daniel, los mayores, combinan periodos de trabajo con épocas de paro, dada su mínima formación académica y nula cualificación profesional. A pesar de los recorridos por las oficinas de empleo y empresas de la zona, y lo que podríamos entender como búsqueda activa de empleo, quedan siempre los “últimos de la fila” porque además de lo dicho, pesa mucho la mala fama que la familia “Chana” (como así se la conoce) tiene. Dos intentos de suicidio de Saúl, lejos de ser un aviso más, se convierten en la gota que colma el vaso de los Servicios Sociales y...arrojan la toalla.

Pesa mucho la mala fama que la familia “Chana” tiene

Si poca o ninguna posibilidad de plantear una intervención socioeducativa se había dado hasta ahora en calidad de familia usuaria de los Servicios Sociales, menos aún cuando se procede a su baja del sistema...”no hay solución, caso perdido, han quemado todos los recursos, etc” se repetía desde el Centro Social. Saúl me pregunta si ya no puede venir a darme guerra, “...aunque no sé muy bien que haces tío, pero solo puedo hablar contigo, no me hace caso ni dios...”, me decía una y otra vez; lo voy a dejar (alcohol y cannabis), esto es una puta mierda...mira a ver si me buscas algo para internarme y ya verás cómo lo dejo...en fin, así es como paso a compaginar mi función de Animador Comunitario en los Servicios Sociales Básicos con mi función como Educador Social en la “clandestinidad” con la familia “Chana”. Una clandestinidad obligada por la tibieza, dudas y contrariedades de una administración pública que encorseta los servicios sociales en compartimentos estanco, donde prevalecen los protocolos sobre los objetivos. Son muchas las ocasiones donde

Encuentros, desencuentros, pasos hacia adelante, pasos hacia atrás

la convivencia entre la deontología, la burocracia administrativa y la eficacia/eficiencia de la intervención, se torna más que dificultosa y ésta ha sido una de ellas.

Paseos, charlas, persecuciones, comas etílicos, embarazos con entrega en adopción, visitas domiciliarias, acompañamiento puro y duro... encuentros, desencuentros, pasos hacia adelante, pasos hacia atrás, y Saúl comienza un proceso de desintoxicación del que sale airoso, con ganas, con ilusiones, con sueños y acojonado, muy acojonado.... Andrés y ahora qué???... ahora, al ruedo de la vida, al lugar donde cada cornada deja huella... es el momento de presentarte a ti mismo porque no te conocías. Hace unos cuantos meses que Saúl muere, el deterioro físico era más que considerable... la foto sale muy desdibujada, ninguno sabe dónde colocarse, ni Benito, ni Olvido, ni Daniel, ni Laura, etc... y ahora? Entre los murmullos escucho... "ahora uno menos"... "un problema menos"

Dos meses después me encuentro con Toño, son las tres y cuarto de la tarde y el sol golpea con fuerza, corre desesperadamente, con más fuerza y aliento que buena técnica... charlamos, ha perdido treinta y cinco kilos... el resurgir del ave fénix requiere una nueva vida, una nueva decisión... ¡¡¡Andrés, si sigo haciendo lo de siempre, ocurrirá lo de siempre!!!, no lo dudes Toño, no sabemos lo que pasará ante el cambio, pero sea lo que sea, será distinto y esto es una prueba de ello.

Toño y yo nos vemos con frecuencia, tiene treinta años, nunca ha celebrado su cumpleaños, nunca ha visto más allá de su casa "Chana", hace diecinueve años que dejó de estudiar y se propone sacar el título de ESO... nuestras miradas se cruzan con un destello de "sí se puede" y un temor ¿y si sale mal?. Leemos juntos un texto de Eduardo Galeano... *"La utopía está en el horizonte, me acerco dos pasos y ella se aleja dos pasos. Camino diez pasos y el horizonte se desplaza diez pasos más allá. Por mucho que camine, nunca lo alcanzaré. Entonces, ¿para qué sirve la utopía? Para eso: sirve para caminar"*.

La falta de hábitos de lectura, escritura, operaciones matemáticas, etc... el clima familiar y condiciones de la vivienda, los apuntes como si de mimetizarse se tratara, cogen la suciedad propia del lugar, el nulo interés por el resto de la familia por su esfuerzo...

todo ello, dificulta sobre manera cualquier atisbo de concentración en el estudio. A pesar de las contrariedades, Toño estudia cuatro horas diarias, me pide ayuda para reforzar algunas "lagunillas", "charcos"... océanos diría yo y algunos maestros y maestras, de manera desinteresada puesto que no hay dinero para pagar clases de apoyo, echan una mano. El seguimiento es semanal, nos vemos con mucha frecuencia, sin documentar las intervenciones, puesto que "estamos en la clandestinidad", pero nos vemos.

Vamos a manejar la posible frustración, vamos a planificar qué hacer cuando los resultados sean adversos, vamos a medir sus posibilidades, vamos a por todas... vamos, llega el día. Finalizada la prueba con los tres bloques, Toño sale aturdido, manos sudorosas, voz entrecortada, pulso acelerado demasiado "tomate" como dijo, para alguien que abandonó los libros hace tanto tiempo.

Hace una semana que me llama para poder verme y que miremos la página web donde publican los resultados de los dos tribunales. Buscamos la fila con su NIF y continuamos por ella hasta llegar a las columnas de las notas: 6 en cada bloque... Andrés, vuelve a mirar, no haya un error... no, no hay un error, al menos no de lectura. ¡¡¡Imprímelo por favor!!!!... las lágrimas y la risa descontrolada se entremezclaban... vamos a tomar un café para celebrarlo, la ocasión no se merece menos, eso sí, en la "clandestinidad".

Soy acompañador de proceso

Ahora comienza una nueva etapa, con nuevas palabras en el vocabulario de Toño: Instituto, profesores, ciclos de grado medio, formación profesional... futuro laboral en otro lugar. Andrés, me vas a acompañar, no?... pues claro, soy Educador Social, soy acompañador de procesos... también en la clandestinidad. ■

Treballar d'Educadora Social, o com la vida et presenta oportunitats constants per aprendre

Elena Garau, Diplomada en Educació Social i Llicenciada en Psicopedagogia per la Universitat de les Illes Balears. Experta universitària en Anàlisi Psicosocial de la Violència de Gènere i Formació teòric-pràctica de post grau en intervenció familiar sistèmica. Formació complementària sobre temes d'igualtat de gènere, violència de gènere i infància.

Des del 2008 i fins el 2016, Educadora Social al Programa Mentories, d'Atenció a Fills i Filles de Dones Víctimes de Violència de Gènere. Servei d'Atenció Integral a la Violència de Gènere de l'Ajuntament de Palma, gestionat per la Fundació IReS. Desenvolupament de diversos tallers i formacions per la promoció de la igualtat de gènere. Professora d'Alfabetització amb joves i persones adultes en risc d'exclusió social

Quin fantàstic exercici aquest de reflexionar sobre les experiències professionals i com aquestes connecten, interactuen, amb el que som, professional i personalment. Quan vaig començar a pensar en escriure aquest article em van invadir moltes emocions, alegria, tendresa, tristesa, ràbia, melancolia, impotència... Es mostraven totes juntes, confoses, com es mostren tan sovint. Una cosa sí que estava clara, la indiferència no hi era. No podia deixar de pensar i sentir com la meua experiència professional i el món de les emocions m'havien anat acompanyant aquests darrers anys.

Tenia 17 anys quan vaig decidir estudiar Educació Social. No tenia molt clar a què em volia dedicar, si sabia que volia contribuir a millorar el món on vivia. Creia fermament en la capacitat de les persones de canviar, de millorar, de superar-se, en definitiva, d'aprendre a ser millors.

Després de 13 anys, em reafirmo en aquesta idea. Les meves experiències (professionals i personals) m'han donat l'oportunitat de viure en primera persona la meravellosa capacitat de les persones per superar situacions complicades, refer-se i reconduir les seves vides. Sí, les persones podem ser i som resilients, i les situacions complicades esdevenen oportunitats d'aprenentatge.

L'any 2008 vaig començar a treballar com Educadora Social amb menors víctimes de violència de gènere. Ja feia temps que m'interessava tot allò relacionat amb la

promoció de la igualtat de gènere i la intervenció amb violència de gènere.

Dia a dia he treballat amb mares i menors que han patit violència de gènere, famílies que han viscut situacions de tensió constants i que han hagut de trobar les seves pròpies estratègies per sobrepassar aquestes situacions.

Després de més de set anys de treball els aprenentatges són molts, han estat set anys on reinventar-se i adaptar-se ha estat bàsic. Els moments compartits amb les famílies, les situacions complicades, les intervencions en grup, el suport dels companys i companyes, la incertesa davant determinades situacions, la formació... no podria escollir el que m'ha aportat més. Supòs que com amb moltes altres coses, mirant el conjunt és quan pren sentit tot plegat.

Primer, m'agradaria remarcar l'admiració que sent cap a totes aquestes dones que en un moment de la seva vida han viscut situacions de violència per part de la seva parella. Totes les que he conegut m'han demostrat com es poden treure forces d'on pareix que ja no en queden, com podem tenir força per lluitar si la situació ho requereix.

Creia fermament en la capacitat de les persones de canviar

La família hauria de ser l'entorn protector

La mateixa admiració sent cap a aquests infants, que han conviscut amb situacions de violència, moltes vegades des de ben petits. La família hauria de ser l'entorn protector, on un menor es desenvolupa amb tranquil·litat i seguretat. Imaginau però, que aquesta seguretat es transforma en violència, i la por es va fent cada vegada més present. Veure com el teu pare maltracta a la teva mare genera por, incomprensió, tristesa, ràbia... Està clar que les conseqüències pels menors són moltes, a curt i llarg termini, i de diferent tipus, i és bàsic treballar-les.

Després de set anys compartint les vivències d'aquests menors he après a mirar el món amb ulls d'infant, al seu nivell, al seu costat. M'han ensenyat que tenen estratègies sorprenents i una forma màgica de veure moltes coses. Els infants tenen molt a dir, els hem d'animar a expressar-ho, pens que és la nostra responsabilitat. Aquest exercici constant d'empatia amb els menors m'ha connectat amb el meu "jo nina", i m'ha recordat habitualment que els petits no són tant diferents als grans i que no se'ns hauria d'oblidar mai que nosaltres també vam ser infants.

Entre jocs i somriures també hi ha hagut temps per situacions molt complicades. Treballar amb situacions de violència m'ha generat també molta tristesa, ràbia i impotència. Em costa d'acceptar, encara, que es donin determinades situacions. Així que no m'ha quedat més remei que aprendre a conviure amb aquestes i cercar

Compartir les vivències personals ajuda, i molt

un equilibri, en algunes ocasions la lluita és acceptar la situació i cercar les solucions millors i més reals.

Poder compartir les vivències personals ajuda, i molt. Record com l'expressió de moltes mares i menors ha canviat al compartir les seves vivències. Record com compartir aquestes situacions els ha fet sensibles en aquell moment, empàtics i record com han donat suport a altres famílies i n'han rebut, alliberant les seves culpes. Mirant enrere, han estat ben complicats aquests moments, sense cap dubte ens han fet tornar a tots més forts.

Respectar els ritmes personals no sempre és fàcil, sovint volem que les coses canviïn ràpidament i així evitar emocions i situacions desagradables. Especialment al principi això em costava bastant, volia ajudar, però la forma, tal vegada, no era l'apropiada pel moment que vivien les famílies. Tanmateix cada persona necessita el temps que necessita per adonar-se i per canviar, si ho veu necessari. No necessiten el mateix un nin de quatre anys que quasi no entén el que ha passat a la seva família que una nina de dotze que està molt enfadada amb el seu pare. Respectar els ritmes dels altres, els nostres propis, observar i acompanyar en aquests processos són coses sobre les que aprenc cada dia.

Una de les coses que més m'agraden de la meua feina és treballar amb les emocions. A la societat actual, on tot va ràpid i on tot ho volem immediatament,

pareix que el temps per observar i reflexionar sobre les nostres emocions no existeix. Amb els infants la feina sobre les emocions es centra primer en allò més bàsic, requerint que els professionals pensem també en el que sentim, això ha suposat mirar-me a mi mateixa per ajudar als altres a mirar-se també. Amb les mares treballam per identificar emocions pròpies, diferenciar-les de les dels seus fills i filles, fomentar l'empatia i aprendre a parlar i respectar les emocions de l'altre. Realment les relacions canvien quan posam nom a les emocions, quan identifiquem i compartim. He viscut més d'un moment de sorpresa quan alguna mare o algun infant ha expressat un sentiment amagat, creant un moment alliberador i de comprensió, perquè quan entenem els sentiments podem entendre millor alguns comportaments.

Les relacions canvien quan posam nom a les emocions

Pens que també ha estat clau en la meua experiència professional tant la relació amb els i les professionals, com la formació. La formació m'ha ajudat a comprendre, a tenir més estratègies, a reflexionar. Si de cas, he trobat falta temps per poder digerir i assimilar els aprenentatges. I respecte als companys

i companyes podria dir moltes coses que he après, m'han donat suport, hem compartit, rigut, passat moments de tensió, en definitiva, hem anat canviant i els canvis, són necessaris (i bons, en la meua opinió).

Consider que el treball a l'àmbit social és bàsic, requereix temps, recursos, implicació. Els i les professionals hem de disposar d'espais per tenir cura del nostre benestar personal, ja que sovint resulta molt cansat treballar dia a dia amb determinats problemes. Aquests i altres aspectes els han de tenir en compte les institucions i administracions, vull pensar que arribarà un dia que el nostre àmbit de treball serà més ben reconegut i podrem disposar d'uns millors serveis socials.

La formació m'ha ajudat a comprendre

Gratitud, alegria, satisfacció, amb aquestes em quedo quan faig una valoració de la meua experiència laboral. Cada intervenció m'ha donat múltiples oportunitats per aprendre, m'ha recordat la importància de remarcar els aspectes positius i també de posar uns límits adequats. Per sort, aquests aprenentatges també els he guanyat a nivell personal. Al final, el que importa és estimar el que fas i poder aprendre cada dia. ■

Llum verda a l'Educació Social

Anna Blasco és educadora social, recentment graduada en Psicologia i facilitadora d'activitats basades en Mindfulness. També darrerament iniciarà activitats dins del projecte **Ruta para todos**, de Lazzum i Mammaproof.

Es va iniciar com a educadora treballant en l'àmbit de les dones maltractades, en un Espai d'Acollida de Càritas a Barcelona i en un Centre d'Acollida de la Generalitat. Posteriorment va treballar amb infants i adolescents, primer des de la perspectiva de les TIC en projectes d'animació sociocultural i finalment, al Centre Obert Les Corts-Sants.

Al Centre Obert Les Corts-Sants vaig convertir-me en Educadora Social. Ni a la universitat ni en cap de les oportunitats laborals anteriors m'hi vaig sentir del tot, encara que esdevinguin passes indispensables.

Un temps abans, durant les pràctiques de la diplomatura, vaig entendre que sovint els i les professionals de l'educació social hem de funcionar com els taxis: llum verda i acció, sempre disponibles, sense que això signifiqui que ens vulguin *fer servir* o escoltar.

En B. va arribar al Centre Obert fa cinc anys - a mig curs - amb un somriure tímid a la cara per tota expressió, res més. Ni una sola paraula.

Amb la primera pregunta directa vaig comprendre que no trobaríem respostes verbals i vaig comentar a la meua companya: és mut?! Quan realment hauria volgut preguntar-li què podíem fer.

En poc temps vaig entendre que de vegades el que hom ha viscut és tant gruixut i l'interior queda tant adolorit que no resten forces per a treure res enfora.

Això que vaig assimilar com a educadora social es diu mutisme selectiu i al B. li venia provocat per un bloqueig emocional causat pel fet d'haver presenciat situacions de violència del pare cap a la seva mare.

La por de no saber gestionar aquests primers casos va anar donant pas, molt lentament, al treball amb confiança i a un dels millors regals professionals que hagi tingut mai: en B. va parlar, va somriure, va jugar.

Si bé és cert que les companyes i els companys del Centre continuem atenent molts casos de violència intrafamiliar, també ho és que avui la mare d'en B. ha pogut refer la seva vida plenament gràcies a una bona tasca multidisciplinar de fons.

Avui ell és un adolescent simplement tímid que segueix vinculat al Centre Obert i que pot parlar del dolor en passat.

No tinc del tot clar si hem estat capaces de fer-li saber que ens va servir de guia, que ens va donar ànims. Perquè novament el vincle educatiu es transmet a partir de l'acció, de la disponibilitat. Sense paraules.

Tot professional de l'educació social té un bon dia una llum verda que respon a la seva, un far que assenyala un bon port i dona forces per a acompanyar altres persones.

De vegades triga en arribar més del que voldríem, però amb la feina s'hi arriba, especialment si es fa en equip.

L'impuls que donen els casos resolts es necessita per a tornar a recordar que no sempre el que tenim clar els professionals de l'educació social arriba als infants o els joves. No sempre ho podem tot.

Aquesta reflexió també la sentim en les aules i als companys, però altre cop ens cal la vivència per a assolir l'aprenentatge que hi hem de ser, sigui o no suficient per a ajudar els altres.

Tant si encara no heu trobat la oportunitat de treballar en l'Educació Social com si us sentiu desalenats en algun moment, hem sembla important dir-vos que trobareu el vostre B. i que no només passarà un cop.

Serà tant important entendre allò de que "no som superherois" com el fet que aquesta professió permet el gran luxe d'estar a prop de persones que fan transformacions impressionants, que s'apropen a versions millors de si mateixos.

Vaig comprendre que no trobaríem respostes verbals

El vincle educatiu es transmet a partir de l'acció

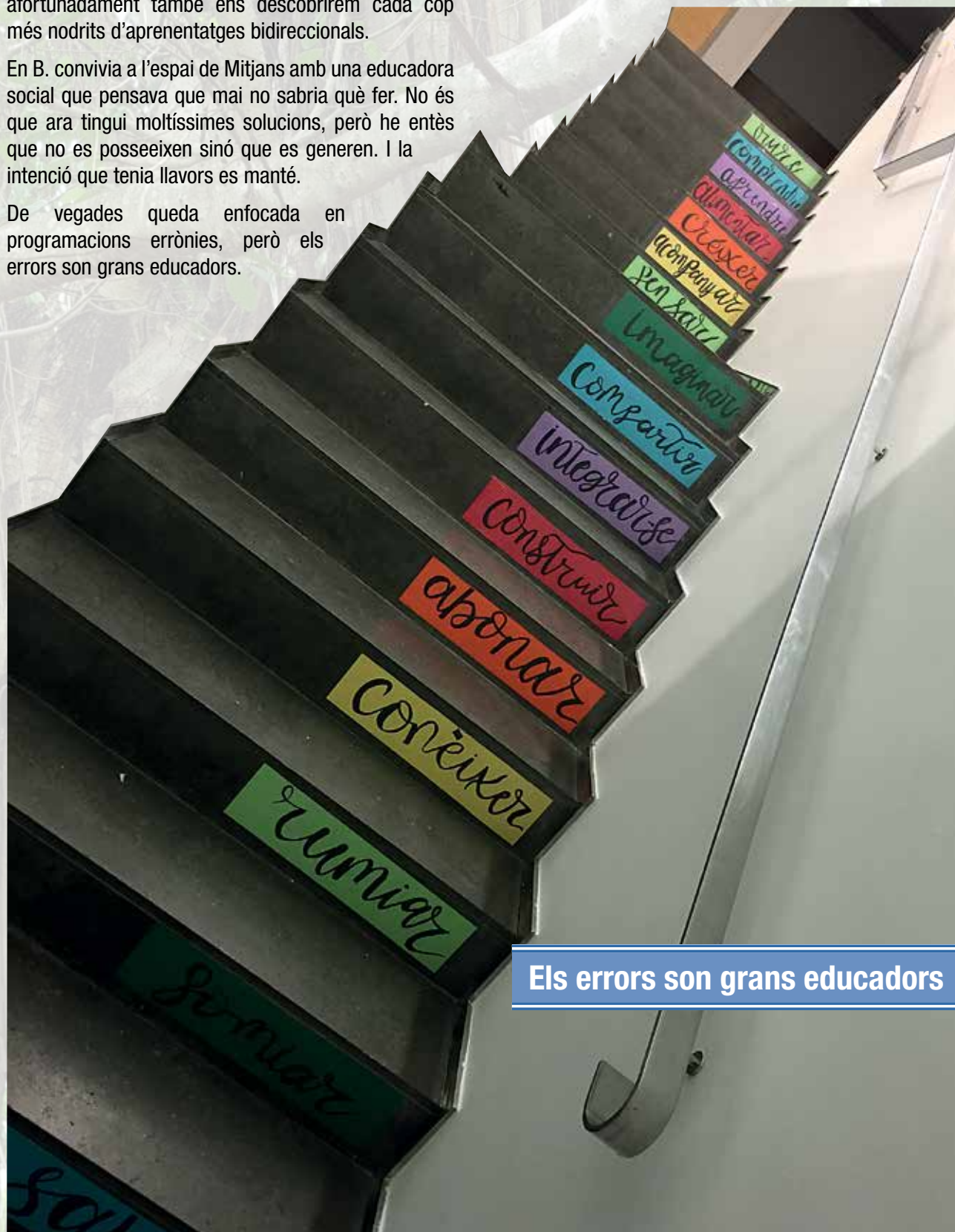
Si acabés aquí seria magnífic però a més els cursos passen, els projectes evolucionen i els aprenentatges d'un cas s'encadenen amb altres fins a teixir una gran professió.

Per tant haurem de mantenir-nos atents però afortunadament també ens descobrirem cada cop més nodrits d'aprenentatges bidireccionals.

En B. convivia a l'espai de Mitjans amb una educadora social que pensava que mai no sabia què fer. No és que ara tingui moltíssimes solucions, però he entès que no es posseeixen sinó que es generen. I la intenció que tenia llavors es manté.

De vegades queda enfocada en programacions errònies, però els errors son grans educadors.

En definitiva... seguiu! Engegueu la llum verda i conduïu per la cadena d'aprenentatges, mantingueu-vos pel carril inquiet, cuideu-vos fent les parades que calguin i no us desanimeu, que el camí no acaba! ■

Els errors son grans educadors

Intervención socioeducativa con mujeres valientes y prevención de violencia de género

Mariló Molina Aragón, diplomada en educación social, Master Universitario en Políticas de Igualdad y Prevención de la Violencia de Género y Practitioner en PNL Transpersonal.

Desde febrero de 2013 trabajo como educadora social en el Servicio de Asistencia psicológica a la Mujer víctima de violencia de género y a sus hijos e hijas del Institut Balear de la Dona gestionado por la FUNDACIÓ IReS, impartiendo talleres socioeducativos para la Restauración de la Autoestima y Empoderamiento, Habilidades Emocionales y Sociales y Prevención de la Violencia de Género e Igualdad.

Desde marzo de 2014 llevo impartidos 72 talleres socioeducativos para prevenir la violencia de género y fomentar la igualdad, dentro del programa de actividades escolares y extraescolares "Palma Educa" del ayuntamiento de Palma.

Mi experiencia se basa en el trabajo que vengo desempeñando desde febrero del año 2013 en el Servicio de Atención Psicológica a Mujeres Víctimas de Violencia de Género y a sus Hij@s del INSTITUT BALEAR DE LA DONA (SAPD), que desde entonces viene gestionando la Fundació IReS.

Comenzaré diciendo que llegar a este trabajo significó para mí lograr un propósito muy ligado a mi historia de vida personal: trabajar para las mujeres y realizar intervenciones para prevenir la violencia. Y ello es el resultado de una extensa formación específica en el ámbito de la Igualdad y la Prevención de la Violencia de Género (VG), que ha día de hoy aún continúa. No tenía experiencia laboral previa pero contaba con un gran entusiasmo e ilusión por emprender una nueva etapa en mi vida profesional con la que había estado soñando y trabajando. Por tanto, agradezco enormemente la confianza que la coordinadora, Marta Santandreu, depositó en mí al seleccionarme para este puesto, en diciembre de 2012, y también a Aina Capellà, delegada de la Fundació IReS, quien me volvió a seleccionar en febrero de 2013 tras ganar el concurso del servicio.

La intervención socioeducativa que vengo desarrollando en este servicio se basa en tres bloques: restauración de la autoestima y empoderamiento, habilidades

sociales y emocionales y prevención de la VG. Para ello elaboré un guión y una amena presentación de Power Point repleta de dibujos e imágenes con la que voy desarrollando los diferentes temas y que complemento con proyecciones de vídeos y diferentes lecturas de artículos o libros.

Con el tiempo he aprendido que está bien documentar a las usuarias de teoría para aprender a amarse más y mejor, pero lo más importante es que ellas encuentren su espacio para expresar y compartir sus propias experiencias y vivencias, porque la gran mayoría se hallan todavía inmersas en un proceso repleto de dificultades que se suman al maltrato y con las que no contaban: el cuestionamiento constante de la sociedad, resultado del silencio que ellas eligen ejercer por miedo, vergüenza y culpa, sumado a la imagen amable y encantadora del agresor, la cual dista mucho del comportamiento violento que tienen

Lo más importante es que ellas encuentren su espacio para expresar y compartir sus propias experiencias y vivencias

exclusivamente hacia su pareja por el hecho de ser (su) mujer; afrontar el maltrato que tiende a incrementarse durante y después de la ruptura de la relación y el cual, en muchos casos, se perpetúa a través de l@s hij@s.

Otro gran reto con el que se suelen enfrentar las mujeres valientes que deciden denunciar, es volver a confiar en las instituciones que supuestamente representan la justicia y la seguridad de las personas. En estos tres años y medio de profesión, son muchos los testimonios de mujeres que se han sentido cuestionadas y juzgadas por haber decidido salir de la situación de maltrato. La conclusión, es que desafortunadamente aún en la actualidad, y tras más de 10 años de la Ley Orgánica 1/20014 de Medidas de Protección Integral contra la VG, son bastantes los profesionales de la justicia y de las fuerzas de seguridad que mantienen la creencia errónea de que corresponde a la mujer velar y hacer todo lo posible por mantener la armonía y paz en el hogar y que justifican el comportamiento violento del agresor con el proceso de la ruptura y otros factores de riesgo como puedan ser el consumo de alcohol o drogas, y esto sucede porque carecen de una formación específica que les haga entender cómo funciona este tipo de violencia hacia la mujer y así actuar en coherencia a este fenómeno social, desde una perspectiva de género,

en el que las mujeres que han logrado dar este paso tan difícil sientan que sus hij@s y ellas reciben la protección y el apoyo necesarios para emprender un nuevo proyecto de vida libre de violencia.

Muchas de las usuarias proponen la solución de que los juzgados de VG dispongan de equipos de psicólogos forenses, para recibir atención, orientación y ser valoradas junto con sus hij@s, antes de que ningún juez o fiscal se precipite a fallar algún tipo de medida que siga causando daño en la vida de las personas implicadas, o bien se realice un seguimiento durante un plazo lo suficientemente largo para garantizar la reparación, el bienestar y la protección necesarias para l@s hij@s, y es que en muchos de los casos de violencia de género con los que he intervenido, acaban creyendo que fue peor el remedio que la enfermedad.

También son muchas las usuarias interesadas en que sus hij@s reciban la atención psicológica y socioeducativa necesaria para que puedan superar esta experiencia traumática y aprender positivamente

Reciben la protección y el apoyo necesarios para emprender un nuevo proyecto de vida

de ello, pero desafortunadamente todavía se enfrentan al poder que desde el ámbito de la justicia se les otorga a los agresores de autorizar o no esta intervención.

A lo largo de mi experiencia, también he podido detectar carencias en la intervención con hij@s mayores de 18 años, incluso con los ya adult@s que son padres y madres y sienten la necesidad de recibir una escucha y una orientación para sanar las experiencias traumáticas derivadas del maltrato hacia sus madres y demandan que puedan ser atendidos desde el servicio público específico para ello.

Aprenden que amarse no es ser egoísta

Son ya 28 los grupos de mujeres, y bastantes adolescentes, con las que he hecho intervención socioeducativa, que están aportando mucha más luz sobre cómo combatir esta lacra social. Ellas son un gran ejemplo de resiliencia y esperanza que las convierte en el verdadero motor de cambio y transformación social, desde que aprenden que amarse no es ser egoísta, que la educación formal e informal ha influido bastante para vivir esa experiencia dolorosa, que la violencia está muy socializada y que la igualdad real entre mujeres y hombres es la clave para sembrar el buen trato.

Otro gran valor que he aprendido, es respetar el ritmo de cada una de ellas en su proceso de recuperación de la autoestima y empoderamiento. La escucha es sagrada en este tipo de intervención y mi objetivo es que logren dar la vuelta a tanto sufrimiento. Ha sido esta experiencia dolorosa la que les ha hecho despertar y tomar conciencia de la situación y de lo importante que es respetarse, quererse bien, romper con las creencias erróneas que tanto han limitado sus vidas y aprender otras nuevas más potenciadoras y las habilidades sociales y emocionales que le permitirán unas relaciones más saludables consigo mismas y con las demás personas. La mayor satisfacción, es que este aprendizaje es transmitido a sus hij@s, ellas saben que son un modelo a seguir para ell@s y se esfuerzan por salir adelante, siendo auténticas, con sus luces y sus sombras, actuando desde el camino del corazón.

Otra experiencia que me ha proporcionado mucha satisfacción a lo largo de esta trayectoria profesional, es la relación de amistad entre las usuarias que nació desde que se creara un grupo de *whatsapp*

La mayor satisfacción, es que este aprendizaje es transmitido a sus hij@s

el primer año, cuyo objetivo era mantener la alegría y el buen humor y un canal de ayuda, donde se ha demostrado la capacidad que tienen estas mujeres de crear una red de apoyo, bien para acompañarse en momentos difíciles del proceso, o bien cuando alguna está pasando por serias dificultades y necesitan ayuda, pues no en todos los casos se cumple con el perfil para conseguir recursos desde los servicios sociales.

También se han llevado a cabo diversos encuentros junto con l@s hij@s y ha sido muy emotivo ver el lazo que se crea entre ell@s y cómo disfrutaban del momento junto a sus madres. Aunque, precisamente, me queda el duro recuerdo de una ocasión al escuchar el hijo de una usuaria suplicarme que no se quería ir con su padre, conociendo la historia de violencia familiar y sabiendo que ese niño corría un serio peligro. Sentí impotencia de no poder hacer nada porque, en este caso, los profesionales de la justicia consideraban que era más importante el derecho a ejercer del padre, que el bienestar y la protección de l@s niñ@s. Por ello considero muy necesario un seguimiento por parte de un forense, durante un período de tiempo tras la ruptura y separación, en los casos en los que queda clara la conducta violenta del agresor, que lo único que hace es perpetuar el maltrato, generando un mayor trauma a la mujer y a sus hij@s e impidiendo la plena reparación del daño causado.

Y es que el colectivo de maltratadores que se libran de la pena por no tener antecedentes, deberían pasar obligatoriamente por un programa de reeducación de agresores, para que asumieran su responsabilidad y tomaran verdadera conciencia del problema. Sólo entonces, estarían capacitados con las habilidades necesarias para educar a sus hij@s. Esto es lo que manifiestan la mayoría de usuarias que han pasado por el servicio de atención psicológica; no basta con intervenir con ellas, es imprescindible hacerlo con todos ellos, si no, en todo este proceso estamos dejando una pieza del puzzle sin colocar. ■

Ha sido muy emotivo ver el lazo que se crea entre ell@s y cómo disfrutaban del momento

A large, textured tree trunk with a person's hand touching it. The tree bark is deeply grooved and has a warm, brownish-orange hue. A person's arm, wearing a blue and white checkered shirt, is visible on the left side, with their hand resting against the bark. The background is a soft, out-of-focus green, suggesting a forest setting.

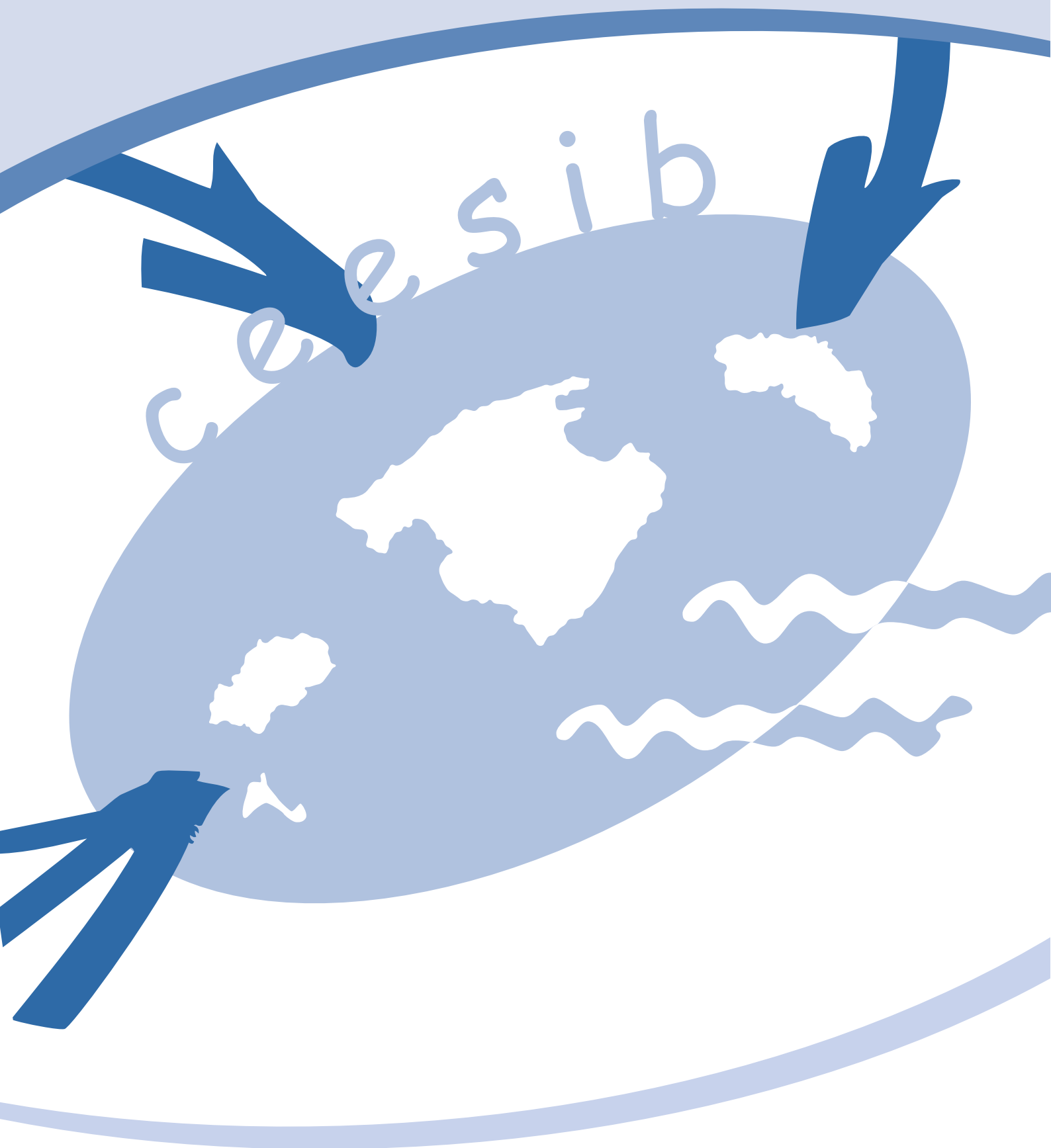
Vivències i experiències professionals

A la nostra trajectòria professional, ja sigui més curta o més llarga, hem viscut experiències que ens han deixat una empremta, ens han donat un aprenentatge, ens han emocionat, han fet reflexionar-ens sobre aspectes de la nostra tasca diària... i tots aquests punts contribueixen a la nostra millora com a professionals del món socioeducatiu, i perquè no, com a persones.

A vegades podem pensar que els/les professionals socioeducatius/ves som com arbres, amb el seu tronc, les seves branques i fulles que mostren la nostra personalitat amb les nostres qualitats i atributs, però aquests arbres tenen òbviament unes rels que no es veuen, més o menys profundes, i precisament aquestes rels són les nostres experiències, les nostres vivències, la nostra història personal i professional... que han contribuït, d'una manera o altre, a donar forma i estructura al «nostre arbre». Així i tot, aquesta composició i estructura, va ser, és i estarà condicionada també pel nostre entorn, ja sigui més favorable o més difícil, qui en forma figurada, i seguint la comparació de l'arbre, en forma de tempestes, pluges, vents, dies assolellats i calorosos... que incideixen en el nostre arbre, es a dir, en la nostra manera de ser i de treballar.

Finalment, podem dir que la nostra tasca professional es basa en les relacions i les interaccions amb altres persones, aquestes no són neutres ja que no només són transmissions de paraules, també ens transmetem percepcions, sentiments, emocions... i això a fi de comptes construeixen les vivències, experiències... que ens deixaran una petjada. I seguint la comparació, seran noves rels que ens ajudaran a créixer i madurar al nostre arbre. ■

Vocalia de comunicació del CEESIB

C/ Jeroni Pou, 4 - baixos 2a
07006 Palma
Tel. 971 22 12 84 · Fax. 971 22 12 85

ceesib@ceesib.org - www.ceesib.org